

siyasetin değişen yapısı

Prof. Dr. İsmet Mucuk'a armağan

1.Gün

14 Nisan 2010 Çarşamba

İkinci Oturum

Sunuş	: Prof. Dr. Nermin Abadan Unat
Oturum Başkanı	: Osman Saffet Arolat
Tebliğ	: Dr. Galip Yalman
Konuşmacılar	: Doç. Dr. Yücel Demirer Yrd. Doç. Dr. Cenk Saraçoğlu Yrd. Doç. Dr. Kıvaç Ulusoy

aylin altınay- Sayın konuklar, İktisatçılar Haftamızın öğleden sonra oturumuna hoşgeldiniz. "Siyasetin Değişen Yapısı" başlıklı bu oturumun sunuşunu yapmak üzere sosyolog ve siyaset bilimci Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'ı kürsüye davet ediyorum.

nermin abadan unat - İktisat Fakültesi Mezunları Derneğinin Başkanı, Yönetim Kurulu ve değerli mezunları, meslektaşlarım ve öğrencilerim; beni buraya davet etmekle hakikaten çok şereflendirdiniz. Benim için çok özel bir

gün, çünkü tam 69 sene önce 1. sınıf öğrencisi olarak bu sütunlara dayanarak gelen öğrencileri, arkadaşları seyrediyordum.

Çok teşekkür ederim, sağ olun. Bana vermiş olduğunuz konu başlığını kim düşünmüşse onu özel olarak kutlamak isterim. Şimdi bu kadar arayış içinde olan bir Türkiye, anayasasıyla insan haklarına saygılı, demokratik ve laik bir devlet olarak ne gibi sorunlarla karşılaşılıyor? Bu soruya cevap verebilmek için evvela bizim toplumu kamplara ayıran olaylara bir

bakmak lazım. Ve bunu ancak makro gözleyle yapmak mümkün olduğundan çok değerli meslektaşım Bilsay'ın (Kuruç) da hep işaret ettiği üzere küreselleşmeye başvurmadıkça bu soruları yanıtlamak imkansız. Çünkü artık hiçbir ülke sadece ulusal sınırları içinde sorunlarını çözemiyor. Bu karşılıklı bağımlılık veya asimetrik bağımlılık onların kaderini belirliyor.

Peki, günümüzde küreselleşme olgusu neden herkesi bu kadar çok ilgilendiriyor ve niye bu kadar şiddetli sarsıntılar yaratıyor? Çünkü 1989'da Berlin duvarı yıkıldığı zaman, Japon kökenli Amerikalı olan tanınmış sosyal bilimci Fukuyama tarihin sonunun geldiğini iddia eden bir kitap yazdı. Buna göre her çeşit ideolojinin sonu geldi; ortada ekonomik sistem olarak kapitalizm, siyasi sistem olarak ise demokrasi kaldı. Her ne kadar duvar tekrar inşa edilmediyse de ideolojiler ortadan kalkmadı ve yer yer de yerleşmeye çalışıyor. Fakat bir an için bu tespiti doğru farzedelim, o zaman bu şeye bakmamız gerekiyor; kapitalizmin büyük zaferiyle birlikte gelen demokrasi acaba o demokrasi her yerde aynı anlama mı geliyor?

Hemen görüyoruz ki, demokrasiyle birlikte büyük harflerle yazılan "insan hakları" da yine farklı yorumlarla ortaya çıkıyor. Eskiden siyasetle ekonomi birlikte ele alınmaya çalışırken, günümüzde ekonomi çok hızlı bir şekilde bütün inisiyatifi eline aldı ve kurduğu küresel ekonomi sistemiyle beş kıta üzerinde yayılıyor. En ucuz işgücünü nerede buluyorsa, en elverişli toprakları nerede tespit ediyorsa, en uygun mevsimlerde en fazla kâr getiren yatırım imkanları nerdeyse orada egemenlik kuruyor. Bu egemenlikte en önemli unsur zaman ve mekânın artık rol oynamaması. Eskiden borsalar belli saatlerde kapanırdı ve finans alemi bir duraklamaya uğradı. Bugün böyle bir şey yok, New York Borsası açıldığı zaman Tokyo açılıyor, Tokyo kapandığı zaman Hong Kong açılıyor; finans alemi 24 saat çalışmaya devam ediyor.

Ulusal sınırların da artık önemi kalmadı. Tabii bu 24 saat boyunca çalışan sistemde uluslararası anlaşmaların gereği olarak yapılan iş-

lemlerin kontrolü de güçleşmektedir ve küresel çaptaki aktörler devlet olarak egemenlik haklarının sınırlandığını, hatta kısmen ortadan kalktığının farkına varmaya başlıyor. Bu içten oyulma o kadar süratle oluyor ki, farkına varılıncaya kadar yeni bir anlaşma onun üzerine biniyor. Bu süreci böylesine hızlandıran teknolojik gelişmedir; teknolojik gelişme de iletişim ve ulaşımı bir numaralı güç haline getiriyor. Artık siyasi olayları izlemek de son derece güçleşmektedir. Şimdi bu durum ister anlaşılabilir ister anlaşılmasın, her toplumsal olay kişilerin oturma odasına getiriyor. Olaylar dünyanın gözü önünde cereyan ediyor ve dolayısıyla farklı yorumlara yol açıyor. Görsel bombardıman duygusal bir reaksiyon uyandırmak suretiyle rasyonel düşüncüyü belli ölçüde dışlamaktadır.

Alışılmamış böyle bir bombardıman karşısında, ortalama vatandaş büyük bir şoka uğramaktadır. Küreselleşmenin yaratmış olduğu asimetrik ilişki, yani ekonomik bakımdan en güçlü olan devletlerin diğerleri üzerinde kurmaya çalıştıkları sulta aynı zamanda bir şey daha gerektiriyor; o da var olan belleğin bir ölçüde silinmesi. Bu durumu en çarpıcı biçimde ortaya koyan Kanadalı bir gazeteci, Naomi

nermin abadan unat

Artık hiçbir ülke sadece ulusal sınırları içinde sorunlarını çözemiyor. Bu karşılıklı bağımlılık veya asimetrik bağımlılık onların kaderini belirliyor

nermin abadan unat

**Şokun yıkımı
derinleştikçe,
toplumsal yapı
kutuplaştıkça
toplumsal bilinç de
giderek yok oluyor**

Clein, Türkiye'ye de geçen sene geldi. Kitabının adı "Şok Doktrini" ve bu kitabında küreselleşmenin güçlendirmiş olduğu ekonomilerin, giremedikleri bir ülkeye -örneğin devletçilik prensibine fazlasıyla bağlı olan bir ülkeye- girmek istediği zaman tıbbın kullanmakta olduğu yöntemleri başka bir şekilde kullandığını, yani şok elektroşok tedavisiyle belleği silerek, onun yerine yeni birtakım anılarla o belliği bir şekilde yeniden şekillendirdiğini yazar. İşte küreselleşme sürecinin karşısındaki 'normal vatandaş' bir taraftan geleneklerinin ve yaşam tarzlarının ürünü olan alışkanlıklarının bir kısmını kaybetmek durumundadır. Bir kısmında özenmek suretiyle davranışlarını değiştirmek ihtiyacını da duyuyor. Şimdi bu köklü ve geriye döndürülmez toplumsal dönüşüm karşısında düne kadar bir ölçüde gelişen iki temel güç, siyaset ve ekonomi, birbirinden ayrılıyor. Küresel ekonomi en kudretli aktör olarak çok uluslu şirketler yardımıyla her kıtaya yayılıyor, tüm okyanusları aşılıyor.

Birleşmiş Milletler gibi devletlerin üye olduğu supra-nasyonal kuruluşlar da olayların zorlamasıyla belli birtakım kararlar almaya çalışıyorlar. Fakat bu kararları eşit saydıkları devletlerin direnişi karşısında da geçirememekte, barış gücü olarak ortaya koyduğu askeri güçler de sınırlı kalmaktadır. Yugoslavya'da, Bosna Hersek'te cereyan etmiş olan elim olayları hatırlarsak bu barış gücünün ne kadar sınırlı bir yaptırım olanağı olduğu ortaya çıkıyor. Kaldı ki, Birleşmiş Milletler'de büyük devletlere verilen veto hakkıyla onlara zaten prim verilmiş oluyor.

O zaman bu durum karşısında siyaset alanı sınırlı kaldı. Fakat vahşi kapitalizm Gültén Kazgan'ın yazmış olduğu bir kitabında belirttiği üzere isteklerini dilediği sürat ve etkinlikle gerçekleştirebiliyor ve gerçekleştiremediği zaman yeni yeni yöntemler yaratmakta da hiç gecikmiyor. Bu yeni yöntemler de biraz evvel Fukuyama'nın ortaya koyduğu "Bize demokrasiyi benimsemekten başka bir şey kalmıyor" sözünden kalkarak demokrasiyi yeniden yorumlamaya başlıyor. Demokrasinin iki ana unsuru var; eşitlik ve özgürlük, her iki temel un-

suru yeniden yorumlamak suretiyle bizi başka düşüncelere doğru sevk ediyor. Toplamların varlıklarını sürdürme hakkı olan toplumsal özgürlük yerine, rakip değilse bile bireyin özgürlük hakkını getiriyor ve böylece iki alanda özgürlükler karşı karşıya kalıyorlar. Aynı şey eşitlik ilkesi için de geçerli. Çünkü orada da Orwell'ın "Hayvanlar Çiftliği" adlı romanındaki demokrasinin uygulaması isteniyor. Çiftlikteki bütün hayvanlar isyan ediyorlar, en kalabalık olan grup da domuzlar olduğu için iktidara onlar geçiyorlar ve önce bir paylaşım oluyor. Herkes her yerde yatabiliyor, fakat bir-iki gün geçtikten sonra çiftliğin eski sahiplerinin villasında da yatmak isteyenler oluyor. Tabii herkes yatamıyor, en güçlü olanlar oraya yerleşiyorlar, sonra da kapının önüne şöyle bir yazı koyuyorlar: "Herkes eşittir, fakat biz daha eşitiz." Aynı yöntem küreselleşme yoluyla da yapılıyor. Bireysel bağımsızlığı sağlamak için toplumsal bağımsızlık sınırlandırılıyor. Eşitlikte ise farklılık önem kazanıyor.

Şimdi bu gelişmelere paralel olarak bir de küreselleşmenin kurmuş olduğu iletişim ağı sayesinde etkinliğini artırmış olan terörist saldırıları ve çeşit çeşit doğal afetleri de hesaba katarsak, vatandaşa kala kala kendi ilgi alanını oluşturan bir yere kaçmak, merkezkaç sığınaklara çekilmek kalıyor. Bu sığınakta yerleşebileceği köşeler bulunuyor. Bunlar dini inanç olabilir, etnik topluluklar olabilir, cinsel bir grubun örgütü olabilir, siyasi partiler vb... olabilir.

Şokun yıkımı derinleştikçe, toplumsal yapı kutuplaştıkça uzlaşma, hoşgörü, bir arada yaşama, tasada ve sevinçte beraber olma, yani toplumsal bilinç de giderek yok oluyor. Durumu görsel olarak tasvir edecek olursak; toplum vahşi kapitalizmin yarattığı güçlü rüzgârla sürekli dönen, durulamayan bir rüzgâr gülüne benziyor.

Merak ediyorum, küreselleşme karşısında Türkiye'deki genç kuşaklar acaba nasıl bir reaksiyon gösteriyor? Güzel bir tesadüf olarak da bundan 2 hafta önce Boğaziçi Üniversitesi'nde Türkiye'de sosyal bilim alanlarında doktora tezi hazırlayan Türkiye'nin vakıf ve dev-

let üniversitelerinden gençler geldi ve araştırmalarını anlattı. Dolayısıyla yarının elitini oluşturacak bir kısmın neyle uğraştığını öğrenme fırsatına kavuştum. Her şeyden önce hak ve özgürlükler çok önemli bir yer tutuyor bu gençlerin kafasında, kafasında değil de çalışmalarında. Bu hak ve özgürlükler mücadelesinde, etnik ve mesleksel çatışmalar ölçüğünde olmasa da mesela homoseksüalitenin Türkiye'de normal bir cinsel tercih olduğu kabul edilmemesine karşın gay kimliğinin ithal edildiğini, bunun askerlikten muafiyet için yeterli olmasının demokratik hakların çok büyük bir ihlali olduğuna işaret etmektedirler. Tabii bununla birlikte nefret suçlarının da bu cinsel eğilimi benimseyenlere yöneldiğinin altını çiziyor ve bunu önleyecek yasal tedbirlerin bir an önce alınmasını istiyorlar.

Küreselleşme - ulus devlet ilişkileri konusunda yine bu gençler İslamcı hareket ve Kürt hareketinin Kemalizm'in hegemonik yapısında ciddi bir kırılma yarattığını ileri sürüyorlar. Bu kırılmada statükocu Kemalistler, ordu, yargı ve CHP ile değişimden yana olan güçler, İslamcı hareket, Kürt hareketi, liberal aydınlar, neo Kemalistlerin bir çatışma içinde olduklarını söylüyorlar. Ve tabii gençlik icabı statükonun yanında olmayan, daima değişimden taraf bir tutum sergiliyorlar. Şimdi iki kampı böyle belli şeylerin içine hapsettikten sonra bir hareket sahası bulmak çok zor, yani kamplaşmayı nasıl çözeceğimizden ziyade kamplaş-

mayı saptamak başlı başına yumuşamayı önleyen bir engel oluyor.

Toplumun İslam'la ilişkisine gelince; laikliği devletin benimseyeceği bir norm olarak kabul etmiyorlar ve bunun yerine toplumun zaman içinde sekülerleştikçe bu fikir ve inanç akımının yaratma ihtimali olan sakıncalı durumları yumuşatacağını söylüyorlar. Özellikle bu tez üzerinde çalışan delikanlı da Yale Üniversitesi'nde doktorasını bu alanda yapmaktadır. Yani tezin ana fikrini "devletin karakterinin belirtilmesinde laiklik ilkesinin kaldırılması gerektiği" oluşturuyor. Nüfus kağıtlarında din hanesinin boş bırakılmasının hak olarak ancak mahkeme kararıyla elde edilebilmesini de bir zorlama unsuru olarak görüyorlar. Demokratikleşme sürecini ele alırken bunun hızlı olduğu, fakat ancak zaman zaman, o da isim belirtilerek Menderes ve Özal döneminde sivil diktaya bir temayül olduğu, onun dışında demokratikleşme sürecinin devam ettiği görüşündeler. Hükümete güven meselesine gelince 1991'den bu yana 4 defa yapılan dünya çapında dünya değerleri araştırmalarının gösterdiği üzere Refah Partisi, Doğru Yol Partisi, DSP, ANAP, MHP koalisyon hükümetleri döneminde hükümete karşı güvenin düşmüş olduğunu, buna karşı Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) döneminde hükümet yerine partiye olan güvenin yükselmekte olduğunu ileri sürmektedirler. Dinsel pratikler ve etnik kimliklerin bireysel düzeyde ifade edilmesi, laikliğin ve ulusalcılı-

nermin abadan unat

Nüfus kağıtlarında din hanesinin boş bırakılmasının hak olarak ancak mahkeme kararıyla elde edilebilmesini de bir zorlama unsuru olarak görüyorlar

nermin abadan unat

Kapitalizm küresel transnasyonal endüstri sonrası iletişimsel, tüketici, neoliberal bir yeni hüviyete bürünmüş ulus devletinin altını oymuştur

ğin hâlâ Türkiye'nin en keskin ayırıcı fikir unsurları olduğu da anlaşılabilir bir husustur.

Bir bilanço çıkartırsak, akademik araştırmaların Türkiye'de yapıldıkları halde dışı bağımlı olarak sürdürüldükleri görülür. Çünkü Türkiye'yi çok rahatsız eden bir sürü konunun ele alınmadığı göze çarpar: Fakirlik, işsizlik, toplumsal eşitsizlik, bu durumları giderecek kamusal yaptırımlar vb... Sosyolog Ulrich Beck'in işaret ettiği gibi kriz toplumunu yaratabilecek olan çevre sorunlarına da değinen yok. Biz güneş ve rüzgâr enerjisinden faydalanabilecek bir ülkeken nükleer enerjiye yöneliyoruz; bunu da sorana pek rastlamadım. Böylece görülüyor ki; küreselleşme, gerek ekonomik alanda, gerekse siyasi ve toplumsal alanda, Türkiye açısından asimetrik ilişkinin en açık bir şekilde doğrulamasıdır.

Bu ilişkiyi ulus devletiyle ilgili olarak gözden geçirirsek ortaya şöyle bir şey çıkıyor: Kapitalizm küresel transnasyonal endüstri sonrası iletişimsel, tüketici, neoliberal bir yeni hüviyete bürünmüş ulus devletinin altını oymuştur. Yurttaş küresel programın içinde yerini almakta, çevre ve nüfus artışıyla ilgili küresel girişimler yeni bir riziko toplumu yaratmaktadır. Bu riziko toplumu sadece doğal afetler anlamında değil, aynı zamanda kişinin yaşam boyunca hiçbir zaman daimi, sürekli bir iş sahibi olup olamayacağı konusuyla da ilgilidir. Yani riziko toplumu kişinin istikbalini planlayamayacağı, ilerisini göremeyeceği bir düzen ortaya koyuyor ve küreselleşme belirli ülkeleri böyle bir riziko topluma doğru itmektedir.

Düne kadar siyasal güç ulusal sınırlar içinde iktidar sahibi partiler tarafından kullanılırken, küreselleşme nedeniyle bu güç değişik istikametlere doğru paylaşılacak zorundadır. Mesele yerel yönetimler ön plana geçiyor, sonra bölgesel birimler, sonra ulusal devlet, ulusal devletten sonra uluslararası kuruluşlar, ondan sonra transnasyonalizm dediğimiz ulus ötesi bütünlükler ve nihayet sivil toplumlar. İktidar bütün bu değişik alanlarda paylaşılacak zorunda kaldığı için vatandaşın denetim gücü o nispette azalıyor ve denetim gücü azalınca da kendi güçsüzlüğünü hissediyor. Buna bir de

postnükleer devleti de katarsak, o zaman herhangi bir ülkenin jeopolitik konumu da belirleyici bir rol oynuyor.

Bütün bunların karşısında bunlara bir şey daha eklemek lazım, o da kültürel boyut. Yasaların uygulanabilmesi için siyasal kültüre de bakmamız gerekiyor. Örneğin plebisit, yani siyasi gücü elinde tutanın bir karar almasından sonra halkın tasvibine sunması, ancak diktatörlüklerde uygulanan bir sistemdir; bu, 3. Napolyon'un çok rağbet ettiği bir usul. Siyasal kültür bu açıdan son derece önemli. Çünkü bireysel veya siyasal rekabet, barışçı ve hoşgörülü bir el değiştirme anlamına geliyorsa bu hususta herhangi bir kuşkunun olması lazım. Fakat iktidar mücadelesi bu siyasal kültür gereği bir aile, bir kabile, bir etnisite, bir mezhebe bağlılık nedeniyle gayet yoğun bir hırsla tek bir nokta üzerinde birleşiyorsa ve o mücadele uğruna göze alınmayacak her türlü hareket de mazur görülürse o zaman tabii demokrasi model olarak kendisinden beklenen sonucu vermeyecek. Çünkü koşullar altında uygulanan demokratik sistemin günümüzün ekonomik güçlerinin etkisiyle nasıl bir paylaşım durumuna geldiğini belirtmeye çalıştım. Ortada olumlu anlamda bir siyasal kültür de yoksa o zaman mesele daha da güçleşir. Bunun en açık örneklerinden biri 8 Mart tarihinde Irak'ta yapılan genel seçimlerdir. Bu seçimlerin özgür olup olmaması meselesi hiç önemli değil, orada tabii ki işgal kuvvetleri var. Fakat bence önemli olan şu: Toplam 400 parti seçime katılmış. Böyle bir seçim, yani siyasal kültürün doğurduğu böyle bir siyasal yapılaşmayla bir demokratik sistemin ortaya çıkabilmesi mümkün değildir. Bu da bize küreselleşmenin yarattığı büyük güçlükleri bir kere daha göz önüne getiriyor.

Türkiye örneğine dönelim... Bugünkü şartlar altında bir seçmen kitlesi olarak siyasal tercihlerimizi bir oyla belirtmek mecburiyetinde kaldığımız zaman tek bir tercihle karşı karşıya kalmıyoruz. Türkiye ister seçim sürecinde olsun, ister yetkili siyasal kurumlardaki müzakereler, pazarlıklar, danışmalar yoluyla olsun, en azından beş kavşak noktasında bir yol ter-

cih etmek zorundadır. Bunların birincisi; 'tek bir ulusal kimliğe karşılık etnik kimliğe dayalı multi-etnik bir yurttaşlık benimseyelim mi, benimsemeyelim mi?' sorusu ile ilgilidir. Yani Türkiye anayasal düzenin içinde etnik grupların siyasal temsiline izin verecek mi, yoksa bunu bir alt kimlik ve üst kimlik olarak mı telakki edecek? İkinci büyük tercih konusu 'insan haklarına saygılı laik ve nötr bir kimlik anlayışı mı sürdürmeye çalışacağız, yoksa İslam dini ve ümmet kavramını ön planda tutan bir kimlik mi benimseyeceğiz?' konusudur. Üçüncüsü 'üniter bir devlet anlayışına dayalı bir kamu yönetimi sistemi mi sürdürmeye devam edeceğiz, yoksa değişik dozlarda özerklik fikrine dayalı bir idare sistemi, yani federasyon mu, yoksa üniter devlet mi?' Yurttaş olarak üzerinde düşünmemiz gereken bir başka şey 'kuvvetler ayrılığını esas tutan demokratik parlamenter bir anayasal rejimini devam ettireceğiz, yoksa mutlak kuvvetler ayrılığına dayalı bir başkanlık sistemine mi geçeceğiz?' sorusudur. Bu başkanlık sistemi tabii çok güçlü bir liderlik sistemi anlamına geliyor. Beşinci yol kavşağımız ekonomik, siyasal ve stratejik hedefler açısından bir ulus üstü kuruluş olan Avrupa Birliği (AB) üyeliği için mücadeleyi sürdürüp sürdürmeyeceğimiz üzerine. Yani AB'nin savunmayı esas tutmuş olduğu ve insan hakları katalogunu içeren bütün değerlere ulaşmayı kendimize hedef mi alacağız? Bu iki şekilde olabilir; birisi AB'ye üye olduğumuz takdirde bu değerlerin tümüne uyma şeklinde bir taahhüt verebiliriz ya da bu adaylığımızı gerçekleştiremezsek, kendiliğimizden bütün bu değerleri benimseyecek mi yoksa onu bir kenara bırakıp kültürel benzerlikler ve coğrafi kaynaklar açısından birbirine çok yakın olan bir Ortadoğu birliği için önderlik mi yükleneceğiz? Yani dış politikamızda eksen kaymasını bir sisteme mi dönüştüreceğiz ve böylece farklı bir bölgesel güç olmak mı isteyeceğiz? Bu güç olma istememiz halinde insan haklarının katalogunda yer alan bir sürü temel değerler ki, bunların başında kadın-erkek eşitliği gelmektedir, bunlar tabii arka plana geçmek zorunda. Yani Avrupa ve Asya arasında bir

bütün müyüz, yoksa bir köprü müyüz? Medyanın rolünü de konuşmak lazım. Medya günümüz Türkiye'sinde yurttaşla simgeler yoluyla sonsuz mesajlar göndermektedir ve 20 yıldır oynamayan tiraj sayılarının gösterdiği üzere gazeteye fazla iltifat etmeyen bir toplumdur. Kitap tüketimimiz de aynı durumda, iyi ki internet var. Televizyon ekranlarında tatil evlerinin rüyasını süsleyen reklamlar, sonra kişisel yetersizlikleri gidermek için astroloji, münecimlik, grafoloji, alternatif tıp, akupunktur, diyetetik terapiler, oryantal mistik dinler, telepati, homeopati gibi her türlü reçete sunulmaktadır. Yani medya yurttaş öyle bir yakalamış ve reklamcılar da bu medyanın sepetini o kadar zenginleştiriyorlar ki, bunun karşısında artık temel sorunlar üzerinde kafa yormayı geçin, hakikaten çok güçlü bir irade lazım. Çünkü küreselleşmenin ortaya çıkarttığı bu saymakla bitmeyen sorunlara bir çözüm bulmak için her şeyden evvel rasyonel düşüncenin galip gelmesi lazım. Rasyonel düşüncenin galip gelmesi o kadar kolay değil, geçmiş yüzyıllarda filozoflar rasyonel düşüncenin sonunda galip geleceğini söylemişlerdir, ama şimdi Amerikalı bazı sosyal bilimcilerimiz rasyonel düşünceye dayalı zekânın yanında duygusala dayalı bir zekânın da olduğunu ve duygulara da bir o kadar yer vermek gerektiğini söylüyor. Sözlerime son verirken şunu söylemek istiyorum: Ankara'da bir eğitim müessesesinin girişinde bir hitabe vardı. Bu hitabede diyor ki: "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir" Bunu söyleyen Mustafa Kemal ne ileri sürüldüğü gibi belli bir ırka atıf yapan bir övünme ne de başka bir değer getiren bir düşünceyle bunu söylemedi, sadece kişinin yaşamış olduğu toplumda kendisi ve kendisiyle birlikte düşünen insanların çıkarlarını, beklentilerini ve ümitlerini gerçekleştirmek için çıkar tek yolun mantığa dayalı düşünce olduğunu söyledi. Küreselleşme önümüze çok engel koyuyor, rasyonel düşünceden vazgeçmeyelim.

aylin altınay- Sayın Unat'a sunuşu için teşekkür ediyoruz. "Siyasetin Değişen Yapısı" başlıklı oturumumuzu açmak üzere Oturum Başkanı Sayın Osman Arolat'ı davet ediyorum.

nermin abadan unat

Küreselleşme önümüze çok engel koyuyor, rasyonel düşünceden vazgeçmeyelim

galip yalman

Siyaset ve iktisat ya da toplum bilimlerinin disiplinleri birbirinden kopuk, bağımsız, kendi içinde çalışılabilecek alanlar mıdır?

osman saffet arolat- Saygıdeğer hocalarım, sevgili iktisatlı dostlar, bu oturumda Dr. Galip Yalman'ın sunumunu alacağız ve sonra Sayın Yücel Demirer, Kıvanç Ulusoy ve Cenk Saraçoğlu değerlendirme yapacaklar. Buyurun Sayın Yalman.

galip yalman- Çok teşekkür ederim. Önce bu toplantıyı düzenleyen İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mezunlar Cemiyetine özellikle teşekkür ediyorum. Ben iktisat fakülteli değilim ama bu fakültenin ilk mezunlarından birinin oğlu olmakla da olarak bugün burada olduğum için ayrıca gurur duyuyorum.

İkinci teşekkür Nermin Abadan Unat Hocamıza. Türkiye'de sosyal bilimlerin gelişmesine kendi çapında çok önemli katkılar yapan ve yapmaya da devam etmesi için uğraştığımız Türk Sosyal Bilimler Derneği'nin uzun yıllar başkanlığını yapan, özellikle de 12 Eylül yıllarında bunu olağanüstü olumsuz koşullarda sürdüren, 1980'de 12 Eylül'e 5 kala ilk defa Türkiye'de Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi'ni gerçekleştiren bir derneğin o zamanki Yönetim Kurulu Başkanı olarak saygıyla selamlıyorum.

Hem çok doyurucu konuşmaların yapıldığı başta Sayın Bilsay Kuruç hocamız olmak üzere sabahki oturum, hem de yine Nermin Hocamızın ufuk turu niteliğindeki konuşması sunum açısından işimizi kolaylaştırıyor. Onlar kadar yetkin olduğumu hiçbir şekilde düşünmüyorum ama satır başlarıyla değindikleri birtakım konularda bazı noktaları açmaya çalışacağım.

Taşlar gerçekten yerinden oynuyor mu ya da hangi taşlar oynuyor, hangi taşlar sabit bir şekilde varlığını sürdürüyor ve sabit olmaları bizi hoşnut edecek bir şey mi, değil mi, bunu tartışarak başlama gereğini duyuyorum.

Yaşanmakta olan süreç, özellikle son birkaç yıldır, sadece anayasa değişikliği tartışmalarıyla sınırlı değil; Türkiye'nin gündemindeki değişimin olmazsa olmazı olarak karşımızda duran demokratikleşme projesinin geçirilmesi zorunlu aşamaları olarak sunulan bir söylem söz konusu. Bunun medyada, akademide, siyaset alanında taşıyıcıları, sözcüleri Türki-

ye'nin siyasal tartışma gündeminin belirleyicileri oluyorlar. Biz de kendi aramızdaki bu tartışmaları büyük ölçüde onların belirledikleri parametreler içinde yapmaya devam ediyoruz.

Kısa bir açıklama yapayım: Siyaset ve iktisat ya da toplum bilimlerinin disiplinleri birbirinden kopuk, bağımsız, kendi içinde çalışılabilecek alanlar mıdır? Bu açıdan bilimsel uğraşının nasıl verilmesi gerektiği konusunda da belli parametreler koyan bir yaklaşımın terimleriyle tartışmak zorunda kaldığımızı belirtmek gerek. Söz konusu pozitivist gelenek içinde baktığımız zaman; kendisinden önceki yaklaşık 100 yıllık geleneği belli ölçülerde yok sayan ama Adam Smith, David Ricardo'dan gelerek siyasal iktisadın temel varsayımlarını da özellikle iktisat alanının temel taşları olarak gören ve onu bir pozitivist çerçevede kendince yorumlayan bu bakış açısı, neticede zaman içinde toplumsal gerçekliğin âdeta parçalanması olarak eleştirilen bir durumla bizi karşı karşıya bırakıyor. İktisatçı iktisatla uğraşiyor, siyaset bilimci siyasetle uğraşiyor, sosyolog sosyolojiyle. Bu parçalanma birtakım soruların bu disiplinlerin belirlediği dar çerçeveler içinde tartışılmasına neden oluyor. Dolayısıyla da siyasetle iktisadın ilişkisinin nasıl olması gerektiği üzerine çeşitli yeni akımlar, yeni ekoller çıkıyor.

İlginç bir durum; 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren siyasal iktisadın yeniden keşfedilmesi diye ifade edilebilecek "yeni siyasal iktisat" akımları çıkıyor. Yalnız onların ortak özelliği siyaset, iktisat ve benzeri alanların aralarında ki âdeta görünmez duvarları ortadan kaldırmak değil, onları daha sağlamlaştırmak için her alana iktisadın yöntemiyle, yani neoklasik iktisadın birey temelli yöntemiyle yaklaşmak. Halbuki gerek klasik siyasal iktisatçılar diye ifade edilen, gerekse ona felsefi temelde bir eleştiri getiren eleştirel siyasal iktisat diye bilinen yaklaşımları hesaba katmadığımız ölçüde de bu kopukluklardan kurtulamıyoruz.

Dolayısıyla siyasal iktisat anlayışının özellikle de eleştirel geleneğin Türkiye'nin de, dünyanın da günümüzdeki sorunlarına çok daha ufuk açıcı açılımlar getirmesinin önemli olduğunu bir kez daha hatırlamakta yarar var.

Bunu söyledikten sonra meseleye girmek gerektiğini düşünüyorum: 80 sonrası dönem, bir şeylerin bittiği bir şeylerin başladığı bir dönem olarak alınıyor. Dünya kapitalist sisteminin gelişme dinamikleri açısından da böyle; devletin ekonominin düzenleyicisi olduğu ya da "Keynesgil" diye ifade edilen bir anlayıştan daha piyasa temelli bir ekonomik düzenlemeye geçişin de dönemi. Bu açıdan bakıldığında ortaya çıkan sonuç sadece belli bir iktisat politikaları ya da sosyal politikaların çerçevesini oluşturan bir yaklaşım olmakla kalmıyor, akademik dünyanın da temel doğrularını belirliyor. Vazgeçilmez, "bilimsel", rasyonel, ekonominin gerekleri olarak kurgulanan birtakım savları tartışma gündemine getirdiğiniz ölçüde de sizi 'dinozorlukla', yani modası geçmiş anlayışlarla toplumsal gerçeklikleri açıklamakla eleştirmek, o günlerden kalan, bugün bile uzantılarını gördüğümüz bir durumdur.

Türkiye'nin siyasetine gelince, 1980'den itibaren yeniden yapılanma sürecinde öne çıkan iki temel özellik var: Bir yandan devletin ekonomideki rolünün yeniden tanımlanması söz konusu. Buna bağlı olarak, Türkiye burjuvazisininin 1980 öncesinde uzun süren ve iktisadi krizle de iyice pekişen, bir egemen sınıf olmasının krizi olarak ifade edilebilecek hegemonya bunalımına uzun vadeli bir çözüm getirmeye yönelik olarak, çalışan sınıfların 1961 Anayasası çerçevesindeki kısıtlı özgürlüklerinin de anayasal bir çerçevede kısıtlanması yoluna gidiliyor. 1982 Anayasası'nın en temel çarpıcı özelliklerinden ve bugün de ne yazık ki, bütün bu Anayasa değişikliği tartışması çerçevesinde gündem dışı bırakılan temel noktalardan bir tanesi budur.

Bu bağlamda 1980 sonrasında oluşan yapıyı otoriter bir devlet biçimi çerçevesinde devletin yeniden yapılandırılmasına eşlik edecek yeni bir hegemonya stratejisi, bunun esasını da "sınıf temelli siyasete son vermek" şeklinde tanımlamak kanımca anlamlı olacak. Dolayısıyla temel parametrenin bu olduğunu 1980 sonrasında oluşturulan bu yapının bugün de hâlâ ana hatları itibarıyla geçerli olduğunu hatırlamak, otoriter devlet biçiminden demokra-

tik bir devlet biçimine nasıl geçileceğini sorgulamak durumundayız. Bir başka deyişle, hala yerinden oynamayan temel taşlardan biri bu, dolayısıyla bu taşı nasıl yerinden oynatacağımızı düşünmek gerekiyor.

Neoliberal perspektifin gerek ekonomik, gerek toplumsal önerileri, gerekse kurduğu kuramsal evren açısından, devletin hem küçültülmesi, piyasayla olan ilişkilerinin belli bir biçimde yeniden kavramsallaştırılması, piyasa modeline uygun bir devletin gündeme getirilmesi bu ideolojik hegemonyanın sürdürülmesi açısından önem taşıyor. Çünkü, 1980 sonrasında deyimleriyle söylersek, "yapısal uyum projeleri" ya da stratejilerininin siyasal ve toplumsal maliyetini asgari düzeye indirmeye yönelik bir dizi düzenleme söz konusuydu ve bunlar sadece bizde değil, Latin Amerika'da ve birçok başka yerde de seçimle gelen siyasal iktidarların yıpranmasına ve seçim sandığında başarılı sonuçlar alamamasına yol açtı. Dolayısıyla siyasal iktidarın değişiminden bağımsız, âdeta onlardan etkilenmeyecek biçimde, devletlerin neoliberal piyasa reformlarının taşıyıcısı olması, reformların devlet projesi niteliğini kazanması diye bir durum ortaya çıkıyor. Diğer bir deyişle; iktidara aday olan partilerin kendilerini buna uyarlamaları, bu söylemleri belli ölçülerde benimseyerek siyasal iktidar mücadelesi yapmaları söz konusudur.

Günümüze gelirsek, peki mevcut iktidarın şu ana kadar kendisine şiar edindiği devlet anlayışı nasıl bir devlet anlayışı? AK Parti'nin kendi web sitesinde yer alan "AK Parti ve Muhafazakâr Demokrasi" başlıklı sayfalara baktığınız zaman özetle şu ifade ediliyor: "AK Parti kendisine hizmet devleti diye bir anlayışı şiar edinmiş" Neymiş bu? "Devlet asli fonksiyonlarına çekilmiş küçük, ama dinamik ve etkili bir devlet olmalı, vatandaşını tanımlayan, biçimlendiren -bunun altını çiziniz- ona tercihler dayatan değil, vatandaşın tanımladığı, denetlediği ve şekillendirdiği bir devlet olarak hizmet etmek durumundadır."

Aynı sayfada bu metne önsöz yazan Parti Genel Başkanı, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın ifadesini de okuyacağım: "Dini ve din-

galip yalman

1980 sonrasında oluşan yapıyı otoriter bir devlet biçimi çerçevesinde devletin yeniden yapılandırılmasına eşlik edecek yeni bir hegemonya stratejisi, bunun esasını da "sınıf temelli siyasete son vermek" şeklinde tanımlamak kanımca anlamlı olacak

galip yalman

İslam geleneklerinin batının liberal ve demokratik değerleri temelinde özellikle de AB katılım süreci içinde özdeşleştirilen ve Türkiye'nin de benimsemesi gerektiği söylenen "yönetişim" modelleriyle bir sentezini ifade etmek için başka bir kavramın kullanılmaya başlandığını görüyoruz: "Erdoğanlaşma"

darları önemsemek, dini değerlerin sosyal fonksiyonlarını kabul eden bir parti olmakla, dini bir ideoloji haline getirerek devlet aygıtı marifetiyle ve zorla toplumu dönüştürmeyi amaçlayan bir parti olmak arasında çok ciddi bir fark vardır" İlginç olan bu anlayışın ege- men olduğu bir partinin İslamcı bir gelenekten gelse de artık siyasal İslam'la özdeşleştirilme- sinin mümkün olmadığını ileri sürülmesidir.

İlk bakışta neoliberal hegemonyanın önemli bir kurucu unsuru olan ve temelinde aydınlan- ma karşıtı olduğunu açıkça ifade eden, batıda 1980'lerden itibaren ortaya çıkan siyasi pozis- yonu, yeni sağ düşüncesinin devlet anlayışını hatırlarsak bu söylenilen şey, yani devletin tercihler dayatan değil, vatandaşa hizmet eden, onun şekillendirdiği bir devlet olması meselesi tam da bu yeni sağ anlayışına uyumludur. Ancak böyle bir tanımla benimse- yen parti tarafından İslami kuralların geçerli olduğu ya da herhangi bir toplumsal düzenin topluma dayatılması tutarlı bir davranış da ol- mayacaktır. Dolayısıyla Tayyip Erdoğan'ın bu sözleri de bu anlayışa uygun. Nitekim ilgili ya- zına baktığınız zaman gerek Türkiye kökenli, gerek yabancı akademisyenlerin sadece Tür- kiye'yle ilgili de olmaksızın geliştirdikleri de bir kavram var: siyasal İslam. Bu açıdan da bakıl- dığı zaman sadece Adalet ve Kalkınma Parti- si değil, Refah Partisi'nden başlayarak gelen sürecin bu şekilde tanımlandığını görüyoruz. Ve 80'lerin moda ifadesiyle post-İslamist deni- liyor. Yani artık siyasal İslam'dan belli ölçüler- de bağını koparmış, kendisini yenilemiş, dö- nüştürmüş bir parti. Bu tanımlamanın bildiği- niz gibi Türkiye'deki siyasal tartışma ortamın- da ifade ediliş biçimi daha çok iktidar partis- nin milli görüş hareketinden bir kopuşu simge- lemekte olması şeklindedir.

AKP'nin yönetici kadrolarının benimsemedik- leri, ancak batı kamuoyunda sıkça kullanılan ifadesi ise "ılımlı İslam" betimlemesiydi. Siya- sal İslam'ın bu liberal yorumunda, İslamın dünya kapitalist düzeniyle uyum göstermesi anlamında kullanılıyor. Ama İslam gelenekle- rinin batının liberal ve demokratik değerleri te- melinde özellikle de AB katılım süreci içinde

özdeşleştirilen ve Türkiye'nin de benimseme- si gerektiği söylenen "yönetişim" modelleriyle bir sentezini ifade etmek için başka bir kavra- mın kullanılmaya başlandığını görüyoruz. Türkiye'ye nedense tercüme edilmedi ama il- gili metinlerde bulmak mümkün. Bir bakıma taşıyıcısının ismiyle ifade ediliyor: Benim "Er- doğanlaşma" diye Türkçeleştirdiğim, İngilizce- siyle "Erdoganization" kavramı.

Şimdi özellikle ilk iktidar döneminde ve 2005'te müzakere sürecinin başlaması kararı alınana kadar AKP iktidarının yurtiçinde ve dı- şında özellikle kendisini liberal olarak tanımla- yan aydın kesimde destek bulması da tam da bu açıdan anlam kazanıyor. Müzakere süreci- nin İslamcı kimliğin geçirdiği ileri sürülen dö- nüşümde işlevsel olduğu, İslam'la demokrasi- nin bağdaştırılabildiğini göstererek hayata ge- çirildiği, başarıya ulaştığı ölçüde söz konusu modelin Türkiye sınırlarının çok ötesinde de olumlu çağrışımları olacağı da sık sık dile ge- tirildi. Fakat bunun Türkiye'den ya da Türki- ye'deki gelişmelerden bağımsız felsefi temel- leri olduğunu, batılı liberal düşünce geleneği içindeki tartışmalarda da belli bir desteği oldu- ğunu da söylemek lazım. Bu yeni sağ düşün- cesi diye ifade edilen düşünce sisteminin ya da liberalizmin yeni yorumunun önemli temsil- cilerinden, İngiliz siyaset teorisyeni John Gray gibi yine önemli bir liberal düşünür olan Isaiah Berlin'in çalışmalarını temel alan, literatürdeki adıyla "agonistik" bir liberalizmin yeni savunu- cularının ortaya çıktığını da görüyoruz. Biraz sonra değineceğim ama şu an bir hatırlatma yaparak geçelim. Hiç de liberal gelenekten ol- madığı düşünülen Frankfurt ekolünün günü- müzdeki temsilcilerinden sayılan Jürgen Ha- bermas'a geldiğiniz zaman çok paralel şeyler söylemeye başladığını görüyorsunuz. Dolayı- sıyla Türkiye'de de bu tartışmalar bu şekilde yavaş yavaş nüfuz ederken Türkiye'de devlet- toplum ilişkilerinde çok boyutlu bir yeniden ya- pılanma gerektiği konusunda yerli ve yabancı liberal aydınlar arasında AKP yandaşı olsun- lar ya da olmasınlar bir görüş birliği olduğunu söylemek mümkün.

Türkiye'nin tarihsel gelişme sürecini belli bi-

çimde yorumlayan, benim ifademle "devlet merkezli", ancak anti-devletçi olarak anılan bir perspektifin oldukça etkin olduğunu da görüyoruz. Şerif Mardin'in merkez çevre modellemesinden yola çıkarak onun güncel uyarlamalarının epey çeşitlendirildiğini de görüyoruz. Bütün bunları ben kendimce bir süredir "muhalif ama hegemonik" bir bakış açısı ve söylem olarak ifade ediyorum. Çünkü kendi doğrularını, daha doğrusu kurgularını toplumsal gerçekliğin kendisi gibi göstermekte çok başarılı olduklarını kabul etmemiz gerekir. Türkiye'de tartışma gündemi, o doğrular, o kurguların belirlediği çerçeveler içinde gidiyor. Dolayısıyla Türkiye toplumunun siyasal ufkunu belirleyen, meslektaşım Necmi Erdoğan'ın deyimiyile "hegemonik bir dil" oluşurken laik devletin korunmasıyla demokratik rejimin sürdürülmesi arasında bir karşıtlığın olması, âdeti siyasal mücadelenin temel eksenlerinden biri olarak karşımıza çıkıyor ve AKP iktidarının Türkiye'de liberal demokrasi, barış ve hukukun üstünlüğü temellerinde tanımlanan tırnak içinde söz bana ait değil "bir devrimle özdeşleştirilmesi" bu söylemin oldukça tanımlayıcı klişelerinden biri haline geliyor. Ancak hatırlamamız gereken birkaç nokta var: Birincisi, neoliberal devlet anlayışının AKP'nin siyasal stratejisi açısından kazandığı ideolojik işlev; bu aynı zamanda demin sözünü ettiğim devlet merkezli, ancak anti-devletçi bakış açısıyla AKP'nin buluşma noktalarından da bir tanesi. Daha da önemlisi liberalizmle İslamiyet arasında kurulmaya çalışılan bir koşutluk, buna bağlı olarak da gündeme getirilen devletin laik niteliğinin tartışma konusu yapılması.

Türkiye'de özellikle son dönemde egemen olan yeni sağ diye ifade ettiğim düşünce sistemiyle büyük ölçüde örtüşen liberal devlet anlayışı, devletin bireylerin önüne ulvi amaçlar koymaması gerektiğini, bireylerin benimseyeceği farklı amaçlar karşısında da tarafsız olması, ideolojisinin olmaması gerektiğini sıkça vurguladı. Böylelikle tüm toplumsal alanı kapsayan, normatif bir projesi olmadığı ileri sürülen liberalizmle, özünde bir ideoloji değil, bir din olduğunun altı çizilen İslam'ın bağdaşma-

ması için de bir neden kalmayacaktır. Bu konuda da yine Türkiye'de epey bir akademik literatürün oluştuğunu hatırlatmak isterim. Dolayısıyla iktidar partisinin kendisini tanımlarken Tayyip Erdoğan'ın ifadesiyle "ideoloji dayatan bir parti olmayacağı" nı vurgulaması tam da bunun altını çizmektedir.

Çarpıcı olan; kendini daha baştan bu şekilde tanımlayan AKP'ye hizmet üretmekle sınırlı kalmaması öğütlenerek, Türkiye'yi 12 Eylül rejiminden çıkarma misyonunun yüklenmesidir ve bu zannetmeyin ki son Anayasa değişikliği tartışmalarıyla gündeme gelen bir şeydir. İktidara gelmeden bile 2001'de parti kurulduktan itibaren kendini solda sayan ve Türkiye'de saygın akademik ya da entelektüel pozisyonları olan çok sayıda insandan bu şekilde çıkışlar, bu şekilde yazılar olduğunu saptamak mümkündür. Ancak AKP, son Anayasa değişikliğine bir madde ekleme meselesini bir yana bırakırsanız, Türkiye'yi 12 Eylül rejiminden çıkarma misyonunu üstlenmeye hiç niyeti olmadığını, 7,5 yıllık iktidar döneminde sanırım açık bir şekilde ortaya koydu.

Hiç uzağa gitmeden 1-2 Nisan 2010 günlerinde Ankara'da Tekel işçilerine reva görülen şiddetin bu konuda sanırım hiçbir başka kanıtta gerek olmadan mevcut iktidarın ne tür bir misyonun taşıyıcısı ya da ne tür bir değişiklik projesine karşı olduğunu yeterince gösterdiği kanısındayım. Dolayısıyla Tekel işçilerine dayatılmak istenen 4/C'den son Anayasa değişiklik önerilerine kadar uzanan bir dizi uygulamayla yukarıda belirtilen tanımlamanın, yani AKP'nin tercih dayatan bir parti olmayacağı tanımlamasının aksine tercih dayatan bir devlet anlayışına sahip olduğu konusunda sanırım yeterli kanıt var, ancak bu tartışmanın daha önemli bir boyutu var: En az bu sözünü ettiğim tartışma kadar toplumsal ilişkilerden soyutlanmış bir devlet-toplum zıtlaşmasını kurgulayan ve Türkiye'ye getirildiği biçimiyle Şerif Mardin'le özdeşleştirilen merkez-çevre soralından yola çıkarak Türkiye'deki liberal aydınların çok benimsediği bu yaklaşım Türkiye'de yeni bir terminoloji geliştirdi. Benim "muhalif ama hegemonik" dediğim söylemin yeni

galip yalman

Türkiye'nin tarihsel gelişme sürecini belli biçimde yorumlayan, "devlet merkezli", ancak anti-devletçi olarak anılan bir perspektifin oldukça etkin olduğunu da görüyoruz

galip yalman

Türk siyasal yaşamı bürokratik, son günlerdeki ifadesiyle askeri ve/veya yargı vesayetinden kurtarılmak durumundadır

bir unsur ortaya çıktı. Bugünlerde de çok duyuyoruz bunu, o da şu: Türk siyasal yaşamı bürokratik, son günlerdeki ifadesiyle askeri ve/veya yargı vesayetinden kurtarılmak durumundadır. Bunun bir başka ifadesi daha var, gene son 7-8 yıla baktığınız zaman, Türkiye’de "siyasetin normalleştirilmesi" gerektiği söylenmektedir.

Bu söylemin iktidar partisi tarafından benimsendiğinin ve mevcut Anayasa değişiklik tartışmalarına kendince bir meşruiyet veya toplumsal bir destek kazandırmak için kullanıldığının da herhalde eklenecek bir yanı yok. Son birkaç haftalık gazete, dergi tartışmalarına, televizyona baktığınız zaman şunu görüyorsunuz: Darbe tartışmaları söylemi bağlamında askeri vesayet rejiminin sona ermekte olduğunu şimdiden kutlamaya başlayan bir kesim var. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu gibi kurumları "Güçlü devlet deneyinin vesayet kurumları olduğu için ve bunlar devleti topluma karşı güçlü ve bağımsız kıldıkları için reforma tabi olmaları gerekir" görüşünü ileri süren yine liberal demokrat diye kendini tanımlayan aydınlarımız da var.

Öte yandan, AKP’nin sadece kendine demokrat olduğu konusunda hemfikir gözükülenlerin ortaya attığı "sivil darbe" ya da "sivil otorite" gibi ifadelerle özetlenebilecek olan yaklaşımın bir açıdan muhalif bir konumu yansıttığı gözükmekle birlikte, aslında yönetsel açıdan hatalı olduğunu söyleyebiliriz. Üstelik Türkiye’de siyasetin gerçekten değişmesi için "yeni açılımlar" gerekiyorsa, tartışmanın 1990’ların başındaki Birinci Cumhuriyet, İkinci Cumhuriyet tartışmalarının yeni versiyonları olarak "demokratikleşme mi, cumhuriyet rejimini koruma mı?" ikilemine kısırlanmaması gerekiyor. Dolayısıyla mesele bir rejim tartışmasına indirgenmediği ölçüde, emekçilerin ekonomik ve sosyal haklarını yeniden kazanması açısından ortadan kaldırılması gereken anayasal ve yasal çerçevelerin büyük ölçüde tartışma gündeminin dışında kalması söz konusudur. Öte yandan, bunlar AB müzakere sürecinde tartışma gündemine gelecek inşallah diye umut

beslemek de mümkün. Bu çerçevede oldukça samimi olarak görüşlerini savunan arkadaşlar da var ama asıl üzerinde durulması gereken AKP’ye böylesi bir demokratikleşme misyonu atfedenlerin ya da eleştirel de olsa deminki söylemleri benimseyenlerin; devleti, sınıfsal çelişkilerinden tamamen soyutlanabilen, siyasete hükmeden ancak siyaset dışına itilebilecek bir özne olarak algılar gözükmeleri. Bu aynı zamanda devletin sermaye birikimi sürecinin sürdürülmesi, yani kapitalist üretim ilişkilerinin yeniden üretilmesi sürecinde oynadığı vazgeçilmez bir dizi rolünün yadsınması veya önemsizleştirilmesi sonucunu doğurduğu ölçüde de neoliberal diye ifade ettiğimiz hegemonik konumun pekiştirilmesinde de önemli bir işlev görmektedir.

"Sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi" diye ifade edilen özellikle de 1989 yılındaki 32 sayılı karardan sonra Türkiye’nin gündemine gelen ve finansal serbestleşmenin son evresi olarak nitelenen bu süreçte ortaya çıkan bir duruma dikkatinizi çekmek isterim. Bir bakıma sermaye hareketlerinin liberalizasyonunun yolu 2001 krizi sonrasında Türkiye’de sıkça adını duyduğumuz o zamanki IMF Başkan Yardımcısı Prof. Stanley Fischer’in ifadesiyle "Türkiye gibi yükselmekte olan piyasa ekonomilerinin uluslararası sermaye piyasaları ile bütünleşmesi" hedefi doğrultusunda belirlendi. Böylelikle, demin sözünü ettiğim bu çerçevede gündeme gelen "reformların" devlet projesi olarak sürdürülmesi de kaçınılmaz oluyor. Dolayısıyla piyasa reformları ve küreselleşme sürecinde "tu kaka" edilen devlet, aslında en temel reform ajanı, unsuru, önderi! Çünkü devlet ister yerel, ister küresel, farklı ölçeklerde kapitalist üretim süreci açısından da merkezi bir konumdadır.

Diğer yandan Türkiye’deki krizlerin ve yanısıra bizdeki gibi IMF’yle birlikte olan ya da IMF’nin doğrudan doğruya gündemde olmadığı bir sürü ülkede -1989 sonrasında periyodik olarak yaşanan Asya krizi, Rusya krizi, Latin krizlerini hatırlarsanız- ilginç bir şey oluyor; krizler bu reform sürecinin taşıyıcıları, itici güçleri haline geliyorlar. Her krizden sonra

"reform süreci" pekişerek devam ediyor.

Bunun net örneği Türkiye'de 2001 krizi ve Kemal Derviş'in "15 günde 15 reform" söylemi ile başlayan süreç. Mevcut iktidarın bütün kalbiyle buna sahip çıkıp bu politikayı bugüne kadar sürdürdüğü de ortada. 1980'den itibaren gündeme getirilen yapısal uyum kavramının "kurucu babalarından" olan, Türkiye'yi de o zamanlar iyi bilen toprağı bol olsun diyeceğimiz Béla Balassa'nın ifadesiyle yapısal uyum tam da o gün yapıldığı gibi dış şokların yol açtığı krizleri ortadan kaldırıp, dış şok öncesi büyüme patikalarına o ülke ekonomilerini oturtmayı gerektiriyor. Hâlbuki sürekli olarak kırılganlığın yeniden üretildiği bir yapı ile karşı karşıyayız. Dolayısıyla siyaset ve iktisat ilişkisini sadece siyasetçilerin burnunu soktuğu ölçüde bozulan ekonomik bir modelin yol açtığı olumsuzluklar olarak da okumamak gerekiyor. Sonuç olarak siyasal İslam'ın Türkiye'yi küreselleşme sürecinde neoliberal yeniden yapılanma projesiyle nasıl bir uyum içinde olduğunun bir örneği olarak tartışmak, bu anlamda da Türkiye'deki siyasal yapıların hangi ölçülerde ne yönde dönüştürüldüğü ya da dönüştürülmediği meselesine gelmek çok daha önemlidir.

Türkiye'de 1982 Anayasasıyla başlayan süreçte sınıf temelli siyasetlerin gündemden kalkmasıyla, 1990'lardan itibaren yine batıdaki birtakım entelektüel modalara uygun bir biçimde kimlik temelli siyasetler ağırlık kazandı. Bunu olumsuzlamak için de söyleyemiyorum illa ki, ama şunu da saptamamız lazım: Bu açıdan bakıldığı zaman demokrasi, özgürlük, eşitlik gibi geçmişte sadece bizde değil, dünyada da sol siyasetler açısından emeğin hak kazanımları açısından çok önemli olarak görülen kavramlar ve ilkeler büyük ölçüde içleri boşaltılarak kimlik temelli siyasetlerin amaçları doğrultusunda kullanılmaya başlandılar. Bir başka deyişle bu yeni siyasetlerin hegemonya araçları olarak işlevlik kazandırılmaya çalışıldı bu kavramlara.

Böyle baktığımız zaman şu çok net bir biçimde ortaya çıkıyor: AKP, çevre-merkez terminolojisiyle ifade edilen biçimiyle, öncelikle çevreden merkeze doğru hareket eden bir partiy-

ken; özellikle 2007 seçimlerinden sonra -Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'nın (SETAV) tam da geçen seneki yerel yönetim seçimlerinden önce yayınlanan bir çalışmasında ortaya konulduğu gibi- artık merkezi de dönüştürmeyi hedeflediğini örtük bir biçimde de olsa ortaya koymaya çalışan bir aktör olarak varlık bulmuş bir partidir. Dolayısıyla artık bu merkezi dönüştürmeyi hedeflemek denilen şeyin içeriğinin ne olduğu da ayrıca tartışılmak durumundadır. Bir yanda laiklik ekseninde tartışma devam ederken, bir yanda da bu vesayet rejimi tartışması çerçevesinde olayın geldiği boyutlar ortadadır. Merkezin dönüştürülmesi denilen şey devlet-toplum ilişkisinin daha emek-sermaye ilişkilerini de temel alan biçimde dönüştürülmesi, demokratikleştirilmesi anlamına ne yazık ki gelmiyor. Başbakanlık Başdanışmanı olan İbrahim Kalın 2009 senesinde Today's Zaman Gazetesi'nde "How to engage political İslam" diye Alman düşünür Habermas'a atıfta bulunarak bir dizi yazı kaleme almış. Bu yazılarda, artık İslam toplumlarının geleneklerine ve tarihine zaten uygun olmayan modern, laik devlet yapısına özgü katı anlayışların yerini süreç içerisinde İslam toplumlarına özgü "postseküler" bir anlayışa bırakmasının zamanı gelmiştir görüşü savunulmaktaydı.

Merkezin, yani devletin, dönüştürülmesi diye ifade edilen -vazgeçtim Habermas'tan alıntılar size okumaya, gerekirse tartışmada döne- riz- artık aydınlanma geleneğinin devamı niteliğinde bireyi temel alan, onun temel hak ve özgürlüklerini gözetilen bir devlet anlayışını yetersiz bulan bir anlayışı betimlemekte. Bunun yerine vatandaşın dini ve diğer kültürel hakları temelinde tanımlanacak, ona uygun olduğu varsayılan bir kamusal alan tanımı geçirilmek istenmekte. Dolayısıyla da katı, topluma empoze edilen, topluma dayatılan bir seküler devletten uzaklaşma anlamında bir postseküler döneme geçiş. Buna paralel olarak, "ne tür bir değişim gündeme geliyor?" dersiniz, Refah'tan AKP'ye miras kalan tarikat kökenli olan ya da olmayan taban örgütlenmeleri vs... ile birlikte, toplumun deyim yerindeyse aşağı-

galip yalman

Merkezin dönüştürülmesi denilen şey devlet-toplum ilişkisinin daha emek-sermaye ilişkilerini de temel alan biçimde dönüştürülmesi, anlamına gelmiyor

dan yukarıya İslamleştirilmesi sözkonusu.

Yaşanılan süreci Antonio Gramsci'nin son dönemde çok popüler olmuş bir deyişimiyle, bir "pasif devrim" süreci olarak nitelemek epeyce yaygın. Diğer bir deyişle, mevcut yapının içinde büyük bir kopuşa yol açmadan, hatta bir kopuşu gerektirmeden bir dönüşüm sürecinin gerçekleştirilmesi. Buzdolabından kömür dağıtımına vs... süreci hatırlarsanız, dolayısıyla şu an yeni siyaset sınıfının nereden çıkacağından çok, siyaset yapının tartışma gündemini yeniden belirleyecek taşıyıcı unsurların kimler olacağı sorusunu sormak bence çok daha anlamlı. Sabrınız için çok teşekkür ediyorum.

osman saffet arolat- Sayın Yalman'a teşekkür ediyoruz. Söz sırası Sayın Kıvanç Ulusoy'da. Sayın Ulusoy konuşmasından sonra ayrılacağı için şimdiden onu söylemek durumundayım.

kıvanç ulusoy- Teşekkürler.

Öncelikle hem organizasyon için, hem de bu organizasyona beni de dahil ettiği için İktisat Fakültesi Mezunlar Cemiyetine gerçekten çok teşekkür ederim.

Galip Hoca aslına bakarsanız bize her şeyden önce AK Partiyi anlatıyor, ama AK Partiyi 1980'de kurulan siyaset rejimin ve bu rejimin hem iktisadi siyasetinin, hem de siyasetinin söyleminin içerisine oturtmaya çalışıyor.

AK Parti'yle ilgili mesele tabii hem Türkiye'de hem Türkiye'nin ötesinde çok tartışılan bir mesele. Çünkü AK Partinin hem tanım, hem strateji, hem dünyadaki yeni entelektüel tartışmalar içerisinde nerede oturduğu ciddi bir tartışma konusu.

Şimdi "AK Parti nedir?" sorusuna "post-islamist" cevabı veriliyor. Bu postislamizm çerçevesinde AK Parti eski İslamcı partiler gibi dayatmacı değil, tam tersine daha liberal, daha çoğulcu ve ardından postseküler bir parti olarak tanımlıyor kendini. Buradaki tanımın gitmek istediği yer aslında AK Parti'nin merkezi hedefleyen bir parti olduğu.

Ardından, altını çizmeyi unuttu Galip Hoca, sivil toplum-siyasal toplum ayrımına değinelim. Galip Hocanın ortaya koyduğu şekliyle, AK

Parti'ye bağlı sivil toplum örgütlerinin partiyle organik ilişkisinden dolayı aslında sivil toplum-siyasal toplum da belirgin bir ayrım içerisinde değil. AK Parti bütün bu tanımlar çerçevesinde global bir entelektüel tartışma içerisine oturuyor aslında; agnostik liberalizmin, yani liberal ama aynı zamanda çoğulcu ve özündeki modernizm karşıtı akımlara da kendine gösterme şansı tanıyan bir liberalizmin bir parçası aynı zamanda. Alternatif modernlikleri de kabul eden yeni global entelektüel tartışmaya da oturuyor AK Parti. Yani artık modernizmi dünyaya dayatan bir merkez ve batı ve emperyal dünya yok, şimdiki dünya daha farklı modernliklere imkân tanıyor. AK Parti kendisini bunun içerisinde çok rahat bir şekilde kamufle ediyor. Strateji olarak da AK Parti muhalif ama hegemonik, siyaset stratejisinin de özünde bu oturuyor. Fakat buna karşı olanlar da aslında hoş bir teşhisle -biraz önce Galip Hocanın belirttiği gibi- Gramsci'nin "tarihsel blok" kavramını kullanıyorlar ve şimdi bu tarihsel blok içinde birbirine karşıymış gibi görünen İslamcıyla liberal arasındaki -ama bence Locke'tan beri liberalizmin tanımında olan dinsel özgürlükler meselesiyle hiç de o kadar karşı olmayan bir karşıtlık- çözülmüş oluyor. Diğer yandan sivil toplumla da bağlantılı olarak açıkladıkları pasif devrim kavramının yanısıra, özellikle 2007'deki yerel seçimlerden sonra AK Partinin seçimleri kazanmasını sessiz devrim olarak niteleyen çok saygın Türk akademisyenler de vardı; Çağlar Keyder, Ahmet İnsel bunlardan sadece iki tanesi.

Sonuç olarak AK Partinin misyonu ne? Türkiye'yi 12 Eylül rejiminden çıkartmak. Bu misyon tabii sadece AK Partinin yapacağı bir iş değil; Türkiye'nin demokratikleşmesi, yani 12 Eylül rejiminden çıkması AB çipasıyla beraber gerçekleşecek bir süreç ve buna herkes de inanıyor. Çok ilginç bir şey var; şu aralar tam bunları Galip Hocanın teşhis ettiği şekliyle savunan Heper Özbudun, Ahmet Emin Kalay, Ersin Kalaycıoğlu gibi oldukça üst düzey akademisyenlerin 1980'de kurulan rejimin demokrasinin önünü açacak bir rejim olarak yazdıklarını çok rahatlıkla teşhis edebiliriz. 80

kıvanç ulusoy

Artık modernizmi dünyaya dayatan bir merkez ve batı ve emperyal dünya yok, şimdiki dünya daha farklı modernliklere imkân tanıyor. AK Parti kendisini bunun içerisinde çok rahat bir şekilde kamufle ediyor

sonrasında, 1980 öncesinden farklı olarak, siyasi iktidarın elini bağlayan yüksek yargı, seçim sistemi, aşırı siyasal bölünme, parçalanma gibi temel meseleler halledilmiş durumdaydı. Dolayısıyla bu 12 Eylül rejiminden çıkma meselesi bence çok paradoksal bir şekilde duruyor ve çıkılacak gibi de görünmüyor.

Fakat burada tabii önemli bir benim katkı olarak altını çizmek istediğim iki konu var; birincisi AB meselesi. Burada bu çıpanın aslına bakarsanız son yıllarda çok da olumlu işlediğini söylememiz çok doğru değil. Çünkü AB'den gelen mesajlar tam tersine Türkiye'deki demokratikleşme sürecini iki anlamda tehlikeye sokuyor: Birincisi, süreci doğrudan AB'yle ilişkilere bağlamaları dolayısıyla, AB içinde herhangi bir sarsıntı olursa Türkiye'deki demokratikleşme meselesi geriye gitme tehlikesi içine düşüyor. İkincisi de, AB'den gelen mesajların Türkiye'nin 19. yüzyıldan gelen bu bölünme korkusu çerçevesinde çok daha reaksiyoner devletçi ve merkezietçi yaklaşımları güçlendirmesi. Biz yine bir reform sürecine girmişiz ama bunu yine "dışarının" isteğiyle yapıyoruz. AK Parti tabii demokratikleşme sürecini Türkiye'nin bir iç süreci olarak tanımlıyor. "Ankara kriterleri haline getirdik Kopenhag kriterlerini" diye. Ama bunu gerçekleştirme sürecinde içerideki durumdan değil, aslında bu ilişki-den kaynaklanan ciddi sorunlar var. Bu ilişki Türkiye'deki iç demokratikleşme mücadelesini dışarıdaki bir ödüle endeksliyor. Türkiye'de çok laik, demokrat, çağdaş, Atatürkçü gibi görülen insanların birden bire AB'ye veya AK Parti'ye -çünkü ikisini birbiriyle özdeşleştiriyorlar son zamanlarda- karşı çıkmasının temel sebebi de biraz bu AB stratejisinin veya AB'ye endekslenen reform stratejisinin kendi içerisinde ciddi sorunları beraberinde getirmesi.

Diğer bir mesele son dönemde bu 12 Eylül rejiminden çıkma tartışmalarıyla beraber gündeme gelen bu son Anayasa paketi. Aslına bakarsanız biraz siyasi bir tartışma gibi görülüyor, fakat çok ciddi bir ekonomik boyutu olan bir tartışma olduğunu düşünüyorum. Şöyle özetleyeyim: En son Suudi Arabistan'da Tayyip Erdoğan'ın aynı zamanda bir nişan da al-

dığı ziyaretinde Suudi Arabistan ve Arap sermayesi Türkiye'yi öncelikli bir yatırım merkezi olarak karşımıza çıkardılar. Fakat biliyorsunuz ki, geçtiğimiz 8 senelik AK Parti iktidarı sürecinde çok ciddi kamu arazilerinin özel sektöre devredilmesi ve birçok başka şey Danıştay tarafından iptal edilmiş durumda. Dolayısıyla aslına bakarsanız belki Deniz Baykal haklı olabilir, aslında seçimi kaybedecekler, dolayısıyla yargıların ellerine düşmek istemiyorlar gibi bir yorum söz konusu olabilir. Ama bence seçimi kazanabilirler, dolayısıyla Türkiye'ye gelecek sermayenin önünü açmanın önündeki tek engel olan yargının bertaraf edilmesi şeklinde yorumlanabilir diyorum. Teşekkür ederim.

osman saffet arolat- Efendim, Sayın Ulusoy'a teşekkür ediyoruz. Konuşma sırası Sayın Yücel Demirel'in, buyurun efendim.

yücel demirel- İyi günler dilerim efendim. Şu anda en çok alkış almama neden olacak şeyin konuşmamı kısa tutmak olduğunun farkındayım. Uzun bir gün geçirdik, bu alkışı hak etmeye çalışacağım.

Siyasal iktisadın bugün çok emin ellerde olduğunu gördüğüm için siyasal iktisada hiç bulaşmayan bir konuşma yapacağım. Şöyle olacak; çünkü sabah kıymetli hocalarımız çok aydınlatıldılar, Nermin Hoca pırıl pırıl zihniyle devam etti, Galip Yalman siyasal iktisat açısından baktı ve bizi aydınlattı. Ben bugün ne yapacağım peki?

Caz sevenler bilirler jam session derler; üstat çalar, daha sonra bencileyin çıraklar ya da sonra çıkanlar azıcık doğaçlama çalarlar ya da âşık geleneğinden söylesek "atışma" yaparlar. Ben azıcık onu yapacağım.

Türkiye'de sahiden taşların yerinden oynama ya başladığını düşünüyorum. Bunu ama bir iktisatçı gibi -tereciye tere satmayacağım, iktisatçı değilim- değil, törenleri, kültürel değişimi ve özellikle de bu siyasal İslam'ın yükselişini biraz anlamaya çaba gösteren biri olarak bu taşların diğer bir açıdan nasıl oynadığını söylemeye çalışacağım.

Önce "değişim" kavramıyla başlamak istiyo-

kıvanç ulusoy

AB'den gelen mesajlar Türkiye'deki demokratikleşme sürecini tehlikeye sokuyor

yücel demirer

Değişimle çok özel ilişkisi olan bir toplumda yaşıyoruz; bir kere çok çabuk değişiyoruz, çok çabuk değişirken bu çok çabuk değişimin getirdiği bir körleşmeyi de yaşıyoruz

rum. Herhangi bir köşe yazarının tiryakisi olanlar bilirler, köşe yazarları tatil sonrasında hep şöyle başlarlar: "Ya ben izin deyken ülke de nasıl değişmiş, vallahi hiç yetişemedim, her şey çok değişti" ya da tahsil ya da iş için uzunca bir süre memleket dışında olanlar "yahı geldim, sokağımı bile bulamadım, öyle değişmişti ki ülke" derler ve bunun üzerinden bir tartışma gider. Şimdi sahiden değişimle çok özel ilişkisi olan bir toplumda yaşıyoruz; bir kere çok çabuk değişiyoruz, çok çabuk değişirken bu çok çabuk değişimin getirdiği bir körleşmeyi de yaşıyoruz. Çok peşin değişiyoruz, yani değişmeyi mutlakaştıran ve her türden değişimi mutlaka çok hayırlı bir biçimde yorumlayan hayırhah yorumların çok sık olduğuna rastlıyoruz, ki Galip Yalman bunu son derece velud bir biçimde AK Parti söylemi için dile getirdi. Bu benim "enfasyonist değişim söylemi" dediğim şey karşısında çok dikkatli olmayı öneriyorum. Bu değişim sözüyle ulaşmaya çalıştığım noktaya geçmeden önce hoşgörünüze sığınıp hemen bir minik özet ihtiyacım var, o da şu: Bir kere sevinerek söylüyorum, sağ olsun, Galip Yalman bu değişimi herhangi bir akademik terbiyeden, nosyondan yoksun bir biçimde ifade edenlere uzağından, kıyısından yaklaşmadı; son derece sistematik bir biçimde bu değişim kavramının ne demeye geldiğini bize söyledi. Sahiden ülkemizin ve toplumumuzun tarihi de bir değişim tarihi. Sabah Bilsay Hoca ne güzel söyledi: 14 milyonluk bir köylü toplumundan bir modern ülke yaratılması hikayemiz aslında, bir yanıyla çok basit, bir yanıyla çok kompleks bir hikaye ama bu süreçle ilgili olarak bazı yerleri atlamak ve çok kısa geçmek istiyorum. Cumhuriyetin tarihini burada özetlememe gerek yok; o meşhur ve artık azıcık da eskimiş "ne kadar Osmanlı'nın devamımız, ne kadar ondan koştuk" tartışmaları içerisinde, Cumhuriyet tarihinde kısa dönemde model olarak alınan, batı uygarlığı ekseninde bir toplum oluşturulması hikâyesiyile karşı karşıyayız.

Herkesin bildiği öyküyü anımsatmamın çok önemli bir gerekçesi var: Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş özelliklerinden bugüne miras ka-

lan ikili bir ayrım var. Bunlardan birisine göre devletçiliğin çeşitli algıları ve versiyonlarıyla Türkiye Cumhuriyetinin çeşitli tarihlerinde bir vesayet rejiminin hep bizimle olduğu, otoriter bir rejimin ve bunun sivil ya da asker kurmaylığının hep bir şeyleri dayattığı. Bunu vurgulamamın en önemli nedeni, cumhuriyetin ilk yıllarından bu yana entelektüel hayatımızda, bundan da önemlisi siyasal hayatımızda ve hatta sosyal hayatımızda çok temel şemsiye gibi örten ve kapsayan bir şemsiye gibi bunun üzerimizde olması. Bu söylem üzerinden hemen arada geçen 30-40 yıllık dönemi atlayarak 1980 ve 1990'lara gelmek istiyorum.

1980'ler ve 1990'larda iktisadi alandan kaynaklanan, 24 Ocak kararlarının 12 Eylül'le hayata geçirilmesi ile başlayan süreçte, 1990'lara geldiğinde Türkiye kendisini yapısal bir krize karşı karşıya buldu. Burada tekrar etmeme gerek yok, ama fikir vermesi için Eriç Yeldan'ın bir cümlesini iletelim: "Mali disiplin sağlanmadan uygulanan liberalleştirme programları piyasa güçlerinin miyop ve düzensiz rüzgarlarına ekonomimizi açıp krizleri doğurdu". 1990'ların krizlerinin en temel özelliği politik alana çok önemli bir miras bırakması. Bu dönemi her şeyden önce "bu siyasal yapısallaşmayla bu işler olmayacak, artık ülkenin değişik bir siyasal konjonktüre, siyasal aktörlere, bu siyasal aktörler arasında farklı bir türden uyum ve formülasyona ihtiyacı var" mesajını göndermesiyle önemsiyorum.

Zaman kaygısıyla hızlı geçtiysem şöyle açayım: Nuray Ergüneş'in yazdığı doktora tezinde öğrendiğimiz gibi, bankalar krizinin 1990'larda uluslararası ya da yerleşmiş muhasebe sistemlerine uymayan, bankaların uluslararası ortamda görmeyeceğimiz türden keyfi yönetimi şeklinde ortaya çıkan ciddi bir kuralsızlık döneminin hemen arkasından karşılaşılan bu siyasal alana çeki-düzen verilmesi ihtiyacında, AK Parti'nin hegemonik var oluşunu çok önemsiyorum. Ve biraz olsun orijinal ve yeni bir şey söyleyeceksem şu noktadan itibaren söylüyor olacağım.

O dönemde AK Parti'nin bir önceki koalisyon hükümetinin çatırdaması ekseninde dağılıp

gitmesi arkasından çok önemli, çok verimli bir şanslı bir dönemde iktidara doğru yaklaştığını biliyorduk ve bu dönemde AK Parti'nin gerektiği yerde dindar, gerektiği yerde liberal, gerektiği yerde devletin varlığını ve önemini vurgulayan, gerektiği yerde vurgulamayan şeklinde ikili bir karakterde ikili bir söyleme girdiğini düşünüyorum. Kendi ilgi alanımdan birkaç cümleyle söylediklerimi beslemeye şöyle çalışabilirim; bildiğiniz gibi AK Parti milli görüş geleneğinin son versiyonu, benim bazı meslektaşlarım AK Partinin milli görüşten ayrı olduğunu düşünüyorlar. Ben buna şiddetle karşı çıkıyorum, bence AK Parti milli görüşün son versiyonu, son modeli. Diğerlerinden çok folklorlu olabilir, biz milli görüş geleneğinde hegemonik söylem ve söylem üzerinden siyaset ve kimlik üretme geleneğine çok alışmış, bu AK Partiyle başlayan bir şey değil. Milli görüş geleneğinin ilk yasal partisi olan Milli Nizam Partisi kurulduğunda son derece radikal, toplum içerisinde kabul görmeyen söylemleriyle kısa bir süre sonra kapatıldıktan sonra örneğin, Necmettin Erbakan'ın İsviçre'de dinlenmeye çekilerek yeni bir partinin nasıl kurulması gerektiğini düşündüğü, birtakım çabalardan medet umarak onu izleyen Milli Selamet Partisi'nin oluşturulduğunu görüyoruz. Milli görüş geleneğinden gelen partilerin isimlerinin, yan yana getirildiğinde bile müthiş anlam içerdiğini biliyoruz. Amblemleri için de aynı şey geçerli.

Yani milli görüş geleneği AK Parti'nden önce de son derece tutarsız bir söylemsel siyasete açık bir duruş sergiliyor. Özellikle de 1990'lar da siyasal alanda boşluk meydana geldiği zaman AK Parti'nin var olan verili boşluğa kendisini uygun tarif etmek üzerinden bir söylem geliştirdiğini düşünüyorum. Fikir vermesi açısından kendimi temellendirdiğim zemini söyleyeyim: Peter Berger ve Thomas Luckmann'ın 1960'ların sonunda geliştirdikleri "gerçekliğin kurgusal inşası" şeklindeki kavramlarının bu gündemi açıklamada çok etkili buluyorum. Şöyle ki; mesela -Yalman'dan örneklerin hepsini almak istiyorum, benim örneklerimden daha güzel- bu dönemde AK

Parti'nin toplumsal gerçeğin parçalanması konusundaki söylemini çok önemsiyorum. Bir dinazorluk eleştirisini çok anlamlı buluyorum. Örneğin, merkez ve çevre gelişmelerini çok önemsedim. Şerif Mardin, daha sonra Hasan Bülent Kahraman yetkinlikle tartışılar, diğer yandan AK Parti'nin aslında merkezdeyken çevrede gibi yapması konusunda süreç yeterli ve önemli örneklerle dolu. Popüler söylemde ve gazete dilinde bu bir "takıyye yapıyorlar" söylemiyle karşılandı. Bence henüz hak ettiği ilgiyi göremedi. Bir-iki tane de kendi örneklerimden vermek istiyorum. Mesela bugün, yaşadığım kentten buraya doğru gelirken Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nun neden Arapça kanalı kurulduğunu ya da sağlık reformunu dillendirilme biçimi, Atatürk Havalimanı'nın deve kurban ederek kullanıma açılması; yani gerektiğinde gerektiği kadar batılılık, gerektiğinde gerektiği kadar doğululuk ya da dindarlık şeklinde son derece kaygan bu ikili hal üzerine düşündüm.

Burada söylemeye çalıştığım şu saygıdeğer konuklar; ben 1990'larda iktisadi alandaki krizin siyasi alanda bir değişiklik sinyali vermesi üzerinden milli görüş geleneğinin o dönemdeki son versiyonu olan AK Parti'nin kendini kurgulama biçiminin ikili olduğunu iddia ediyorum. İngilizcede "double talk, double speak" şeklindeki bu ifadeyi çevirdiğim zaman söyleyenin aslında durum ve ortama göre söyleminde kaymalar ve değiştirmeler yapması anlamına geliyor. Bir siyasi parti ve bir siyasi gelenek için bu türde bir iddiada bulunmanın zor olduğunu ya da bu türde bir iddiada bulunmanın temellendirilmesi gereken bir iddia olduğunu farkındayım. Şunu söylemeye çalışıyorum: Dönem itibarıyla 1990'lardan hemen sonra siyasal alana doğru gelen sinyali iktidara gelmek için değerlendirme çabasıdaki AK Parti, o dönemdeki tabanında bir noktaya kadar anlayışla karşılanacak ikili sinyaller gönderdi. Nedir bu? Örneğin, hepimizin bildiği gibi AK Parti tabanının bütün zamanlarda en yakıcı problemlerden bir tanesi bir başörtüsü meselesi. Buna benzer pek çok konuda da AK Parti'nin, kendi tabanına "susun ve sabredin,

yücel demirer

AK Parti'nin gerektiği yerde dindar, gerektiği yerde liberal, gerektiği yerde devletin varlığını ve önemini vurgulayan, gerektiği yerde vurgulamayan şeklinde ikili bir karakterde ikili bir söyleme girdiğini düşünüyorum

yücel demirer

AK Parti'nin şu ana kadar son derece anlamlı sonuçlar almak için kullandığı söylemin artık kendi aleyhine doğru işlemeye başladığı bir konjonktüre doğru girdiğimizi düşünüyoruz

uygun zaman gelince bunlar hallolacak" şeklindeki ikili görüşlerini ifade ederek bir umut verdiğini görüyoruz. Yalnız, içinde bulunduğumuz dönemde AK Parti'nin 1990'larda kendisini iktidara doğru iten ikili söylemini kabul etmeye hazır iktidara susamış hazır bir seçmen kitlesinin varlığından haberdar olsak da, taşlar evet yerinden oynuyor ve AK Parti'nin hedef kitlesinde bu sürecin sonunda gelindiğini düşünüyorum.

Şimdi seçmen kitlesinde hemen seçim sonucuna yansiyacak iddialılıkta bilgilerim, araştırma sonuçlarım yok. İlgi duyduğum alan, sabah konuşan sevgili hocalarım gibi tablolar göstermeme imkân tanımıyor. Çok kısa konuştuğum için kendimden bahsetme imkanım olmadı; Türkiye'de ana akım siyasi İslam içerisindeki marjinal grupları da izlemeye çalışan birisi olarak, özellikle AK Parti, Saadet Partisi (SP) gibi ana akım dindar muhafazakâr söylemin daha kenarında kalan marjinal gruplarda çok önemli bir kırıldanma ve hoşnutsuzluk olduğunu ifade ederek konuşmamın sonuna doğru yaklaşıyorum.

Şöyle bir şey söyleyelim; örneğin, Türkiye'deki İslamcıların en radikallerinden sayılan bir çevrenin Baran Dergisi'nde AK Partililer için "Allahsız İslamcılar" diyorlar ya da İslami çevrelerde sosyalist İslamcı diye bilinen İhsan Eliaçık "İslamcı kapitalistler" diyor AK Parti'ye. Bunu şunun için söylüyorum; artık 1990'larda "durun, susun, sabredin iktidara gidiyoruz" şeklinde kitleye doğru gönderilen mesajların etkinlik alanının giderek daraldığını ve kırıldığını düşünüyorum. Henüz kitle tabanında anketlere dayandırılmış bir verim yok ama özellikle sürecin nabzını tutmamızda bize bir dereceye kadar fikir verecek ilgi alanım bağlamında bu çevreden 20'ye yakın dergiyi izlemeye çalışan bir kişi olarak bu alanda bir kırıldanmadan haberdar edebilirim.

Son olarak bambaşka bir yerden örnek vermek isterim. Bilmiyorum söyleme şansım oldu mu Kocaeli Üniversitesi'nde çalışıyorum ve geçtiğimiz aylarda Türkiye'nin gündemine oturan Tekel direnişine üniversitemden bir grup öğretim üyesi, öğretim görevlisi ve idari

emekçi birkaç otobüse doluşarak Tekel alanını ziyarete ve desteğe gittik. Orada İzmir grubu çok geniş olduğu için üç çadırdaki barınıyorlardı. Biz gidip onlara desteğimizi belirttikten sonra çadırlara dağıldık. İzmir çadırında Manisa Akhisar'dan bir Tekel işçisi kadının bir cümlesiyle bitirmek istiyorum: "Ben günde beş vakit namaz kılan bir komünistim" Bunu şunun için söylüyorum: Özellikle iktisadi makro ekonomik tahlillerin yanı sıra AK Parti'nin şu ana kadar son derece anlamlı sonuçlar almak için kullandığı, istihdam ettiği söylemin artık kendi aleyhine doğru işlemeye başladığı bir konjonktüre doğru girdiğimizi düşünüyorum.

osman saffet arolat- Sayın Demirer'e çok teşekkür ediyoruz. Aslında örneklediğinize çok benzeri bir söylemi iki gün önce Antalya'daki toplantıda Turizm Bakanı Ertuğrul Günay yaptı. Ben kendisine bir proje verdim, projeyi yapan arkadaşın da İşçi Partisi Eski Merkez Komitesi üyelerinden Bekir Yenigün'ün kardeşi olduğunu söyledim, "Oh iyi, solcularla yaptığım iş doğru dürüst gidiyor, yoksa diğerleriyle gitmiyor" dedi.

Evet efendim, şimdi söz sırası Sayın Cenk Saraçoğlu'nda, buyurun efendim.

cenk saraçoğlu- Ben de Galip Yalman'ın çizdiği çerçevenin belli hususlarını temel alarak Türkiye'deki Kürt meselesinin bazı güncel dinamiklerine dair birtakım şeyler söylemek istiyorum. Şimdi Galip Yalman devlet merkezli, ancak antidevletçi olarak tarif ettiği bir anlayıştan söz etti ve bu anlayışın hegemonik ama aynı zamanda muhalif olduğundan bahsetti. Bunu kısaca özetlersek -Galip Hoca özetledi ama benim kendi bağlamım içinde bu vurguyu yapmanın önemli olduğunu düşünüyorum- bu anlayış kısaca hepimizin bildiği gibi Türkiye Cumhuriyeti tarihinde hatta bunu daha da genelleştirerek Türkiye toplumlarının tarihinde bir otoriter devlet geleneği olduğunu iddia eden, bu devlet geleneğinin halkla yönetenler arasında bir yabancılaşma sürecini başlattığını ve bunun Türkiye tarihi boyunca sürekli yeniden üretildiğini söyleyen ve bunun asla Türkiye Cumhuriyeti tarihinden eksik olmadığını, sanki bunun bir genetik kodmuş gi-

bi Türkiye toplumunun yapısında olan bir şey olduğunu ifade eden tezler var. Bu kimi zaman çevre-merkez ikiliği üzerinden, kimi zaman güçlü devlet geleneği üzerinden, kimi zaman da "otoriteriyenizmin sürekliliği" gibi kavramlar üzerinden üretilen bir anlayış biçimi.

Bu aynı anlayışın Kürt meselesi tartışmalarında da kendisini çok fazla gösterdiğini ve özellikle 1990'lerden sonra hegemonikleşmeye başladığını, 2000'lerden sonra da bu alandaki tartışmalarda hegemonyasını iyice pekiştirdiğini söyleyebiliriz. Bu bakış açısı Kürt meselesine bakarken ne diyor? Şöyle ki; Türkiye Cumhuriyeti ilk kurulduğundan beri devlet Türkiye'deki Kürtlerin haklarını ve özgürlüklerini yok sayarak onları ayrı bir etnik grup olarak görmeyi reddederek otoriter yüzünü göstermiştir ve eğer Türkiye'de Kürt meselesi çözülmek isteniyorsa meselenin en merkezi noktası budur, öncelikle bu otoriter devlet geleneğinden ve demokratik olmayan yapıdan kurtulmamız gerekir ve Kürtlerle olan devletin ilişkisinde ciddi, köklü değişimlere gitmek gerekir. Bu tez Galip Hocanın bahsettiği devlet merkezli ama antidevletçi bakış açısının Kürt meselesindeki cisimleşmiş halidir diyebiliriz.

Ben konuşmamda şöyle bir fikir geliştirmek istiyorum: Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bu devlet merkezli ve antidevletçi tezin 2000'lere kadar kendisini en rahat hissettiği, kendisini en ikna edici kıldığı alanlardan bir tanesi Kürt meselesi. Bu tezin en muhalif olduğu alanlardan bir tanesi de Kürt meselesi. Fakat 2000'lerden sonra bu tezin hem ikna ediciliği açısından, hem açıklayıcılığı açısından, hem de muhalifliği açısından çok büyük bir aşınma sürecinin başladığını söyleyebiliriz ve bu aşınma sürecinde, bizim sempozyumun başlığı olan Türkiye'de 2000 sonrasında birtakım taşları yerinden oynatan dönüşümlerin rol oynadığını söylemek istiyorum.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin 2000'lere kadar Kürtlerle ilişkisinde hiç vazgeçilmeyen bir strateji var; o da müstakbel Kürtlerin müstakbel bir Türk olarak inşa edilebileceği, müstakbel bir Türk statüsüne dahil edilebileceği düşüncesi, yani Kürtlerin Türkleştirilebileceği dü-

şüncesi ya da Kürt kimliğinin gözden uzak tutulmasıyla sorunun halledilebileceği düşüncesi. Bu süreklilik arz eden politikayla başta bahsettiğimiz Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin baştan beri hep otoriter eğilimler içinde olduğu tez belli bir örtüşme içerisinde oluyor ve belki de bu bahsettiğimiz hem devlet merkezli, hem de antidevletçi olan tezler kendisini meşrulaştırırken ihtiyaç duydukları en ikna edici argümanları Kürt meselesi başlığında buluyorlar.

İkincisi, bu argüman 2000'lere kadar hep muhalif olmuş bir argüman, gerçekten de baktığımızda Türkiye Cumhuriyeti'nin Kürtlere yönelik politikası devlet katında, devlet kademele- rindeki pek çok unsur tarafından yekpare bir şekilde sahiplenilmiş, bu konuda hiçbir ihtilaf oluşmamış, bu konudaki herhangi bir muhalefetin siyasetin dışına itildiği bir dönem 2000'lere kadarki dönem, yani bu Kürt meselesini başka türlü bir tartışmanın tabu olduğu bir dönem 2000'lere kadarki dönem ve o yüzden Kürt meselesini bu antidevletçi ve devlet merkezli tezlerde ya da -adını koyalım- liberal tezlerde ele alan yaklaşımların hepsi mutlaka karşılıklarına devleti ve iktidar bloğunu almak zorunda kalmışlardır ve bu tezin muhalifliği en fazla Kürt meselesini tartışırken kendini göstermiştir. Fakat başta da söylediğim gibi, 2000'lerde şöyle bir çelişkili süreç yaşandığını söylemek istiyorum; bir yandan Kürt meselesine bu bakış biçimi iyice hegemonyasını pekiştirirken, diğer yandan hem ikna ediciliğini ve açıklayıcılığını, hem de muhalifliğini yitirmeye başlıyor ve bu, söylemin önümüzdeki dönemlerde çok büyük bir krizle karşılaşacağına dair bir işaret olarak algılanabilir.

Peki, neden 2000'lerden sonra söylem, bu bakış açısı, Kürt meselesine bakış açısı bir kriz yaşıyor? 2000'lerden sonra Türkiye Cumhuriyeti'nde, Türkiye toplumunda öyle dönüşümler oldu ki, özellikle Kürt meselesi konusunda artık mesele sadece bir devletle Kürtler arasındaki toplumsal haklar, özgürlükler meselesi içerisinde değerlendirilebilecek çerçevenin dışına çıktı. 2000'lerden sonra dört gelişmenin bu bahsettiğim tezin hem muhalifliğini,

cenk saraçoğlu

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bu devlet merkezli ve antidevletçi tezin 2000'lere kadar kendisini en rahat hissettiği, kendisini en ikna edici kıldığı alanlardan bir tanesi Kürt meselesi

cenk saraçoğlu

2000'lerden sonra Türkiye toplumunda öyle dönüşümler oldu ki, özellikle Kürt meselesi konusunda artık mesele sadece bir devletle Kürtler arasındaki toplumsal haklar, özgürlükler meselesi içerisinde değerlendirilebilecek çerçevenin dışına çıktı

hem de açıklayıcılığını aşındırdığını düşünüyorum.

Birincisi, belki biraz ters gelebilir ama AB süreci. Özellikle AB'ye entegrasyon sürecinde Türkiye Cumhuriyeti'nin Kürt meselesini çözmesinin veya bu başlıktaki demokratikleşmenin AB'ye entegrasyonun ön koşulu olduğu açıkça ifade edildi ve özellikle 1990'ların sonundan itibaren iktidar bloğu içerisinde artık eski Kürt meselesine yönelik eski geleneksel yaklaşımın işlerliğinin kalmadığına inanan ve bu yönde yeni demokratikleşme adımların atılması gerektiğine inanan bir zümre ortaya çıkmaya başladı. Bu noktada bu bahsettiğimiz hep muhalif kalmış devlet merkezci ama anti-devletçi tezler bizzat hükümet içerisinde ya da başka bürokratlar içerisinde karşılık bulmaya başladılar ve iktidar bloğuyla bu tezin arasındaki mesafe gitgide daralmaya başladı. Bu tezin müzmin muhalifliğinin, mutlak muhalifliğinde bir aşınma sürecini işaret ettim.

İkincisiyse, birinci noktayla belki ilişkili olacak, yine dış dinamikle ilgili; 2003 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Irak'ı işgali. Bu işgalin en önemli sonuçlarından bir tanesi Kuzey Irak'ta iktidarı paylaşan bir hareket olarak bir Kürt milliyetçi oluşumun ortaya çıkması. Bu, Türkiye'deki Kürt meselesinin Amerika'nın oradaki varlığından bağımsız düşünülmemeyecek bir sorun haline getirdi. Yani AB süreci eğer bu tezin muhalifliğinde bir aşınma yaratıyorsa, Amerikan işgali de bu tezin meselesinin her boyutunu açıklamaktaki yetersizliğini ortaya koymaya başladı.

Taşları oynatan üçüncü gelişme 2000'lerin ortalarından itibaren AKP'nin kendi hegemonyasının, kendi varlığının ve dış aktörler nezdindeki meşruiyetinin sürdürülebilmesi için Kürt meselesini çözmeyi zorunlu olarak görmeye başlaması ve bu yönde fiili adımlar atmaya başlaması; yani bildiğimiz şu ana kadar devreden Kürt açılımı meselesi. Bu noktada 1990'ların sonunda AB'yle başlayan süreç artık bir hükümetin devlet projesi olarak sunulmaya başlandı ve böyle bir süreçte artık o bildiğimiz, her şeyin temelindeki problem olarak Kemalist otoriteriyenizmi gören devlet merkezci antidevletçi

tezler bizzat AKP'nin, hatta bir nevi devletin tezleri haline gelmeye başladı.

Bu noktada AKP'nin açılımının bu tezin açıklayıcılığında da bir aşınma yarattığını söyleyebiliriz. Şöyle ki; bahsedilen tez şunu söylüyordu: Biz ne kadar demokratikleşsek Kürt meselesi de o kadar çözülecek, bu bahsettiğimiz PKK meselesi aslında devletin otoriter politikalarına reaksiyon olarak ortaya çıkmış bir problemdir ve eğer Türkiye'de demokratikleşme süreci yaşanırsa PKK da kendiliğinden sönmünlendir. AKP'nin yaptığı açılımla görüldü ki, Türkiye'de kangrenleşmiş Kürt meselesi PKK'yı sadece bir reaksiyon örgütü olarak değil, ayrı bir siyasi aktör olarak devreye soktu. Artık PKK bu tezin iddia ettiği gibi bu koşullara bir reaksiyon olarak ortaya çıkmış bir örgüt değil, bugün kendi siyasi projesi olan, iktidarı hedefleyen ve tasfiye olma endişesi içerisinde olan bir örgüt konumuna geldi. Bu noktada "demokratikleşsek PKK da kendinden tasfiye olur" şeklindeki o liberal tezde yeni bir aşınma süreci başladı. Çünkü PKK meselesini Kürt meselesinin demokratik haklar ve özgürlüklere dair boyutları birbirinden yavaş yavaş ayırmaya başladı.

Dördüncü taşları yerinden oynatan süreçse benim asıl araştırmalarımın yoğunlaştığı süreç, o da Türkiye'deki her zaman devletle Kürtler arasındaki bir mesele olarak görülen Kürt meselesinin artık gündelik hayatta sokaktaki vatandaşın bir meselesi, bir problemi haline dönüşmeye başlaması. Bunu söylerken şunu kastediyorum; artık sadece devletin Kürtlere yönelik milliyetçi bakış açısından bahsetmiyoruz, bundan ayrı ve özerk olarak bir de vatandaşın Kürtlere yönelik ayrımcı, dışlayıcı birtakım söylemler üzerinden geliştirdiği hissiyattan bahsediyoruz ve bu hissiyat gitgide büyüyor. Kendi araştırmamı İzmir'de yaptığım bir çalışma üzerinden geliştirmiştim. Orada dar gelirli orta sınıf olarak tabir ettiğim insanlarla yaptığım görüşmelerde Türkiye Cumhuriyeti tarihinde belki hiç görünmeyecek homojenlikte ve düzeyde bir Kürt karşıtı hissiyatın ortaya çıktığını gördüm. Ben bu hissiyatın bildiğimiz o geleneksel devlet merkezci an-

tidevletçi tezlerle açıklanabileceğini zannetmiyorum. Şöyle ki; bu hissiyat bu tezlerle açıklanamayacak derecede bu son süreçlere özgü. Ben bu hissiyatı yeni yeni ortaya çıkan o Kürt karşıtı hissiyatı "tanıyarak dışlama" kavramıyla ifade ediyordum.

"Tanıyarak dışlama" kavramını kullanmanın nedeni, belli bir Kürt algısına sahip vatandaşların geleneksel devlet politikalarından farklı olarak Kürtleri ayrı bir halk olarak tanıyıp tanıması. Onları önce bir ayrı halk olarak, kategori olarak tanıyıp ve kendisinden ayrı bir etnik grup olarak görüyor; bu 2000'lere kadarki asimilasyoncu devlet politikalarına zıt bir kavrayış biçimidir. Tanımın ikinci anlamıysa şu; Kürtleri ayrı bir etnik grup olarak görme süreci, kentlerdeki Kürtlerle kentin geri kalanı arasındaki karşılaşmalar neticesinde, yani bu gündelik hayattaki tanıma süreçleri içerisinde gerçekleşiyor. Yani bu Kürtlere yönelik algı hayali bir öteki yaratan algı değil, bizzat kentsel, toplumsal süreçler içerisindeki deneyimler üzerinden, bu karşılaşmalar üzerinden kurulan bir algı. O yüzden tanıyarak dışlıyorlar. Üçüncüsüyse bu tanıma sürecinde, Kürtleri bir halk olarak tanıma sürecinde Kürtlüğün ne olduğu ve kim olduğu sorusuna verilen yanıtlarda bu Kürtlük kategorisinin içi şimdiye kadar Türkiye toplumunda çok sık kullanılmış olan belirli klişeler, stereotipler üzerinden anlamlandırılıyor. Mesela; cahillik, gelip buraları mahvetme, haksız kazanç sağlama, bölücülük gibi bir Kürtlük kurgusunun geliştirildiğine tanık oluyoruz. Yani bir yanda 2000'lere kadar devletin tanımadığı bir Kürtlük var, 2000'lerden sonra onu tanıyıp hak bahsetmeye çalıştığı bir anlayış biçimi var, bir yanda da sokakta tanıyarak dışlayan bir algılayış biçimi var. Bu "tanıyarak dışlama" dediğim olguyu biz tarihsel, geleneksel Türk milliyetçiliğine indirgeyemeyiz.

Peki, o zemini kuran süreçler neler? Birincisi, hepimizin bahsettiği ve yakındığı neoliberalleşme süreçleri; kentlerdeki toplumsal eşitsizliklerin artması, derinleşmesi ve bunların özellikle en fazla 1980 sonrasında özellikle Mersin, Adana, İzmir, Antalya gibi kentlere göç

eden Kürtleri vurması ve onları hem sosyo-ekonomik açıdan, hem de mekânsal olarak ayrıştırması, yoksullaştırması. Özetle, kentteki yoksulun en uç biçimlerinin Kürtler tarafından temsil edilmesi. Bahsettiğimiz o söylemler hep vardı; 60'larda, 70'lerde gelen bütün göçmenler için söylenen şeylerdi bunlar, ama 90'lardan sonra bu dışlayıcı söylemlerin işaret ettiği pratikler en uç biçimleriyle Kürtler tarafından temsil edilmeye başlandı ve her zaman var olan göçmen karşıtı söylem etnikleşmeye başladı, Kürtleri hedef almaya başladı. Örneğin "Gelip buraları işgal ediyorlar" söylemi 60'lı, 70'li yıllarda taşradan gelen herkese işaret eden bir söylemdi ama 90'lardan sonra kitlesel halde göç etmek Kürtlere mahsus bir olgu olarak ortaya çıktı. Benzer şekilde "haksız kazanç sağlıyorlar" söylemi eğer enformel sektörlerde yoğunlaşmayı, gecekonducularda oturmayı ya da oralardan bir rant elde etmeyi ifade ediyorsa, artık şehrin en izbe gecekonducularına Kürtler yoğunlaştılar ve o söylemin doğrudan taşıyıcısı haline geldiler. Demek istediğim şey şu: 90 sonrasındaki süreçte Kürtler şimdiye kadar yoksul göçmenleri, mahrum bırakılmışlıkları dışlamakta kullanılan bu orta sınıf anlam dünyasına dair klişeleri en uç biçimleriyle sergilemeye başladıkları anda Kürtlere yönelmeye başladı. Peki kentin en cahilleştirilmiş, en eğitimsiz bırakılmış, en kötü enformel sektörlerinde yoğunlaştırılmış, en büyük mahrumiyeti iletilmiş bir kitlesinin var olduğu ortamda demokratikleşme bu dışlayıcı söylemlerin ve pratiklerin bir ilacı olabilir mi? Bu bahsettiğimiz en baştaki bu demokratikleşme perspektifinin ve antidevletçi, fakat devlet merkezci anlayışların Kürt meselesinde gelip tıkanıdığı noktadır. Bu mesele yaygınlaştığı ölçüde bu söylemin hegemonyası da aşınmaya uğrayacaktır. Ama bu liberal perspektifin yerini bildiğimiz o eski romantik asimilasyoncu söylem almamalıdır tabii ki.

Onun yerini neyin alacağını Tekel işçilerinin biraradadaki Diyarbakır çadırıyla Tokat çadırı göstermiştir. Yani çözüm Kürtlerin bilindiği, tanındığı ama Kürt ve Türk'ün memleket sorunlarının çözümünde bir arada mücadele ettiği bir

cenk saraçoğlu

Kürtlere yönelik algı hayali bir öteki yaratan algı değil, bizzat kentsel, toplumsal süreçler içerisindeki deneyimler üzerinden, bu karşılaşmalar üzerinden kurulan bir algı. O yüzden tanıyarak dışlıyorlar

cenk saraçoğlu

Liberal perspektifin yerini bildiğimiz o eski romantik asimilasyoncu söylem almamalıdır

ortak proje içerisinde yer almasıdır. O yüzden bir yandan yağmurdan kaçarken öbür yandan doluya tutulmamak pahasına yüzümüzü Ankara çadırlarına çevirmemizi öneriyorum.

osman saffet arolat- Sayın Saraçoğlu'na teşekkür ediyoruz. Soru-cevap bölümüne geçiyoruz.

özen göksel- Ben Cenk Bey hariç diğer üç konuşmacıya çok basit bir soru soracağım ve teker teker rica ediyorum. Her üç konuşmacı da, çetere tutmadım ama, konuşmalarında yüz defa İslam kelimesini kullandılar. Dolayısıyla soru aynen şöyle: Ülkemizde, yani Türkiye'mizde İslam siyasallaşmıyor mu? Lütfen evet veya hayır deyin ve de bunun tutarını söyleyin, yüzdesini söyleyin. Nereye geldik, nereyeyiz? Bunu lütfen rica ediyorum.

osman saffet arolat- Bir bankacı gibi siyasallaşma oranı istiyorsunuz galiba. Evet başlayalım, Galip buyurun.

galip yalman- Belli şeyler ölçülebilir tabii; çeşitli kamuoyu araştırmaları var vs... Örneğin, son zamanlarda Prof. Dr. Binnaz Toprak ve Prof. Dr. Ali Çarkoğlu'nun yaptığı bir dizi araştırma var. Üstelik de bu araştırmaların sonuçlarının birbirleriyle pek de örtüşmediğinden kaynaklanan tartışmalar basına da yansıdı. Dolayısıyla bunun ölçütü nedir? "Başörtülü sayısının artması mıdır ya da bunların görünürlüğünün artması mıdır?" gibi tartışmalar da devam edip gidiyor. Bu konuda yeterli kanıt henüz yok ya da oluşumu beklemek durumundayız.

Ben böyle bakmıyorum; İslam'ın siyasallaşması denilen şeyden çok bence devlet-toplum ilişkilerinin hangi mekanizmalarla, hangi araçlarla, hangi söylemlerle ne şekilde değiştirilip değiştirilemediğine ilişkin tartışmalar ya da öyle söylersek stratejiler, projeler gündeme geliyor. Bunlar toplumda yaygınlaştığı, kitleleştiği oranda da bizleri yeniden bunların terimleriyle düşünmeye zorluyor ve biz de bunu konuşmaya başlıyoruz. Bir başka konuşmada yakın zamanda şu örneği verdim: Türkiye'yle ilgili çalışmaları olan bir tarihçi olan Prof. Dr. Feroz Ahmad 1988 yılında İngilizce

olarak yayınladığı bir makalesinde "reassertion of Islamic identity" ifadesini kullanıyor Türkiye bağlamında, "İslamcı kimliğin başkaldırması" gibi çevirebiliriz belki.

O yıllarda 163.madde gündemde olduğu için DGM'lerde davalar görülüyor, üniversitelerde türban tartışmaları o zamanın da sorunları. Ama yazara göre bu bir "kültürel kimlik" meselesi. "Türkiye nereye gidiyor? Laik devlete ne oluyor?" tartışmalarının batı basınında yer aldığını belirttiğinden sonra, o kadar da endişeye kapılmaya gerek yoktur şeklinde bir değerlendirme yapıyor. Çünkü, yazara göre, İslam bir siyasi proje haline geldiği ölçüde neyi ifade edecektir ki? Ancak kendisine ya da çocuklarına ilişkin beklentisi kalmamış kitlelere bir mesaj verebilir, onlara bir şey ifade edebilir. Makalede o yıllarda 65. yılını kutlayan cumhuriyetin geldiği kapitalist gelişme süreci içinde oldukça gelişmiş bir burjuvazisi, 12 Eylül darbesini yese de oldukça gelişmiş bir işçi sınıfının olduğu belirtiliyor. Dolayısıyla, üstelik 1980 sonrasında tüketim toplumu normlarına açılan Türkiye'sinde İslamın siyasi bir proje olmasının maddi temelleri olmadığı şeklinde bir değerlendirme yapılıyor.

Sorunun cevabı, hangi bağlama ve nelere baktığınıza göre değişiyor, onun için bunları söylüyorum. 20 yıl sonra son 10 yılın tartışmalarına baktığınız zaman Türkiye'de taban örgütlenmeleri, sivil toplumun gelişmesi diye ifade edilip yüceltilen süreçte, mesele "demokratikleşme yukarıdan dayatılacak bir şey midir?"e geliyor. Siz ne yapıyorsunuz ya da ne yapmaya çalışıyorsunuz? Demokratikleşme ancak otoriter devlet biçiminin, 1961 Anayasası'ndan da ileri koşullarda değişimini gündeme getirebilecek bir durum olursa ve bu da demokratik mücadelenin bir parçası olarak, siyasi partilerin tartışabileceği, gündeme getirebileceği bir şey olarak kabullenilebilirse gerçekleşebilir diye düşünüyorum. Bu olmadığı ölçüde otoriter bir devlet biçiminin devlet-toplum ilişkilerini kendince yeniden biçimlendirmesi, siyasi İslam'ın küreselleşme vs...'den dersler çıkararak farklı bir görüntüyle ortaya çıkması mümkündür. Dolayısıyla İs-

lam'ı zaten kişinin kendi inanç dünyası ile sınırlı bir şey olmaktan çıkardığımız ölçüde siyasete başlıyor.

özen göksel- Bence İslam'ı bize dayatıyorlar. Örneğin İstanbul'da belediyenin sosyal tesisleri var ve hiçbirinde içki yok.

kıvanç ulusoy- "Politikacılar İslam'ı kullanıyor mu?" diye soruyorsanız, bence evet, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) bile kullandığından bahsediyorlar. Sizin sorunuz bence daha gündelik hayatın ve siyasetin İslam'ı kullanması yönündeydi. Ama siyasal İslam'la alakalı olarak da bir şey söyleyebilirim size, çünkü bu tartışma ilginç bir tartışma, özellikle 1980'ler itibarıyla çok ciddi bir şekilde ilk önce Amerika'da gündeme gelen bir tartışma. Hani İran'da devrim olduktan sonra ilk önce siyasi bir ideoloji olarak İslam öcü olarak gösterildi; İslam yayılacak, İran atom bombasına sahip olacak dendi. Fakat daha sonradan çok ilginç 1990'larda siyasal İslam tartışmalarında bu John Esposito, Fukuyama, Huntington gibi insanların tamamı siyasal İslam'ı daha ılımlı bir yapıya sokmaya çalıştılar; İslam'ı Müslüman toplumların tamamında siyasetin içerisinde dışlanan, ötekilenen bir akım değil de, siyasetin içerisine çekilmesinin bir yolu, demokratikleşmenin bir parçası olarak gördüler. Bu günlük hayata ve siyasetçilerin aheni bir şekilde İslam'ı kullanması şeklinde yansıyor.

yücel demirer- Richard Falk diye birisi var "Küreselleşme ve Din" diye bir kitabı var biliyorum gördünüz mü? Folk o kitabının girişinde Dışişleri Bakanımız Ahmet Davutoğlu'na teşekkür ediyor. Yani Türkiye'yi tanıyan bilen birisi. Folk "Dünya üzerindeki bütün semavi dinler siyasetleşiyor" diyor. Geride bıraktığımız 20 yılda sadece İslam'a inanılan coğrafyalarda değil, dünyanın dört bir tarafında sosyal ve siyasal alanın dindarlaşması söz konusu. Bu işlere ilgisi olanlar din sosyolojisinin önemli ismi Peter Berger'i bilirler sanıyorum, Berger "Modern toplumda dinin etkisi giderek azalıyor, azalıyor, kalmayacak" diyordu. Mesela, Peter Berger, ki benim yaptığım işi yapanların gurusudur, "son 10-15 yıldır yanılmışım" diyor. Şunu söylemeye çalışıyorum: Sa-

dece ülkemizde ya da sadece İslam'a inanılan coğrafyalarda değil, genelde bir siyasallaşma var.

Ek olarak, bu meselenin siyasal alanın meselesi olmaktan çok, sosyal ve iktisadi alanın meselesi olduğu bir yaklaşıma ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. Çünkü mesela, benim naçizane fikrimi sorarsanız siyasal alandan çok sosyal alanın dindarlaşması beni daha çok ilgilendiriyor. Mesela, ben AK Parti'yi İslamcı bir parti olarak görmüyorum, bence Türkiye'nin gelmiş geçmiş en neoliberal partisi. Diğer yandan, AK Parti'nin kurmakta olduğu TRT'ye, üniversitelere baktığınızda, AK Parti'nin kurumsal, yapısal edimlerine baktığınız zaman 30 yıl sonra nasıl bir Türkiye'nin tohumunu atıyor bunu bilemiyorum.

bahri ovalı- Merhabalar. Sayın Yalman'a kısa bir sorum var: Özellikle Telekom gibi, TÜRRAŞ gibi büyük çaplı özelleştirme uygulamaları hakkında bir şeyler söyleyebilecek misiniz? Teşekkür ederim.

galip yalman- Özelleştirmenin 1980 sonrası dönüşüm içinde önemli bir işlevi var. Devletin ekonomideki konumuyla ilgili neyi değiştiriyor, neyi değiştirmiyor meselesi de önemli. Şöyle bir şey var: 1980'lerin ilk yarısında Türkiye gibi ülkelere yapısal uyum diye bir strateji uygulandı, hatta Türkiye bunun öncüsü, daha kavram oluşturulmadan bu işe başladığıyla övünüyordu Turgut Özal zamanında. Türkiye dünyanın en büyük 15 borçlu ülkesinin listesine girmemişti; çünkü meselesini çözmüştü(!), borç erteleme anlaşmalarını yapmıştı, 1985'ler geldiğinde. Özal'ın gündeminde, 24 Ocak'ın gündeminde de özelleştirme yoktu. Ne vardı biliyor musunuz? Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin (KİT) piyasa ekonomisi koşullarına göre çalışır hale getirilmesi. 1980'lerin ilk yarısının söylemi genelde budur.

Margaret Thatcher'le anılan, sonradan daha çok ideolojik bir boyut kazanan bu dönemin toplumsal yapının, insan tipinin değiştirilmesi açısından, sınıf temelli siyasetin devre dışı bırakılması açısından çok önemli bir işlevi daha oldu; "halk kapitalizmi" diye bir şeyi ifade etti-

yücel demirer

Geride bıraktığımız 20 yılda sadece İslam'a inanılan coğrafyalarda değil, dünyanın dört bir tarafında sosyal ve siyasal alanın dindarlaşması söz konusu

galip yalman

Neoliberal hegemonyanın "ya komuta ekonomisi ya piyasa ekonomisi" ikiliği üstünden sunulduğu ölçüde özelleştirmenin böyle bir ideolojik işlevsel savunması oldu

ler, "hisse senedi sahipleri demokrasisi" dediler. Sonuçları çok da parlak olmadı ama ideolojik olarak devletin ekonomiden elini çekmesiyle beraber toplumu oluşturan bireylerin sadece emeğinin karşılığıyla ya da devletten alacağı sosyal yardımlardan değil, bu kapitalist düzenden yararlanabileceği, bu yönden piyasa ekonomisiyle entegre olacağı üstüne bir ideoloji geliştirdi. Türkiye'nin bu anlamda geride kaldığı, hatta son sosyalist devlet olduğu üstüne Başbakan düzeyinde söylemleri de dinledi Türkiye. 2001 krizi sonrasında hızlanan özelleştirme "kamu borcunun dönüştürülmesi" söylemiyle beraber geldiği için tamamen bütçe açıklarını kapatmak üstünden meşrulaştırıldı, 1980'lerin söylemine pek ihtiyaç duyulmadı. Yani Türkiye'de ekonomik açıdan zaten oturmuş olan o neoliberal hegemonyanın, piyasa mı devlet mi üstünden ya da bazı saygın iktisatçıların Türkiye'ye kazandırdığı deyimlerle çok da yanıltıcı bir biçimde, "ya komuta ekonomisi ya piyasa ekonomisi" ikiliği üstünden sunulduğu ölçüde özelleştirmenin böyle bir ideolojik işlevsel savunması oldu, Türkiye'ye gecikerek de olsa gelmesinin kaçınılmaz olduğu söylendi. Dolayısıyla özelleştirme meselesinin bence bu boyutu da önemli, ama bazı KİT'lerin hâlâ çok da başarılı olduğu biliniyor. Örneğin Star Alliance üyesi Türk Hava Yollarının özelleştirilmesini gündemin birinci maddesi haline filan getiren yok. Şimdi demek ki 1980'lerin başı itibarıyla bakarsanız piyasa ekonomisi koşullarında KİT'lerin de bir işlevi olduğunun da güzel bir kanıtı. KİT'ler çok iyi mi çalıştırılıyor, kendi ücretli kesimiyle olan ilişkileri nasıl, sendika var-yok onlar ayrı meseleler ama bugün küreselleştiği iddia edilen dünyada da hâlâ kamu sahipliğinin, kamu mülkiyetinin belli bir rasyonalitesi olduğunun da güzel bir örneği diye düşünüyorum.

bilsay kuruç- Arkadaşlarımızın açıklamaları bir-iki soruyu canlandırıyor. Kıvanç Bey dostumuzun işaret ettiği bir noktadan şöyle soruyum: 1990'lar başlarken 1991 seçiminde Refah Partisi'nin Mecliste sandalyelerin yarısı kadar bir yeri vardı. Milliyetçi Halk Partisi'yle (MHP) paylaştığı yarım sandalye vardı. O ta-

rihe kadar Milli Nizam'dan başlayan parti çizgisi bir zenginleşme partisi değildi, ancak 1990'lar, yani yüksek enflasyon ve yüksek reel faiz dönemi -İslam'da faiz haramdır malum- AK Parti'yi yarattı. Ve zengin bir parti olarak 2002 seçimlerine girdiler, yani Nermin Hanımın terminolojisiyle söyleyelim, "küreselleşmenin asimetric çalışması sonunda işleyen ticaret ve finans kanallarının" partisi olarak seçime girdiler ve o tarihten sonra da zenginleşmeye ve güçlenmeye devam ettiler.

Zenginleşme ve güçlenme Kıvanç Bey'in işaret ettiği komplo olmayan noktaları akla getiriyor. O da AK Parti'nin Anadolu kaplanlarının partisi olmaktan önce uluslararası sermayenin çeşitli noktalarıyla sürekli flört etmeyi öncelikli sayan parti olmasıdır. Bunun içinde Anglo Amerikan sermayesi de var, AB sermayesi de var ve Arapların sermayesi de var. Zaman zaman bazıları öne geçiyor ve Anayasa gibi çok önemli köklü üstyapı değişimlerini bile bu tür filizlenmelerin izini sürerek açıklayabiliriz.

Buradan yola çıkarak arkadaşlara sorayım: Bundan sonra Türkiye'nin siyasetini dünya sermayesinin çeşitli katmanlarıyla flört etmeyi bilen partiler tanzim edecektir. Buna katılıyor musunuz? Çünkü küreselleşmenin ekonomisi Türkiye'yi yarı sanayileşmeye kilitledi. Burada bir sorun yok, Meclisteki öteki partiler de âdetta bir tür yatıştırma politikası izliyorlar. Esas gündem hakkında radikal itirazları yok, dolayısıyla diyelim ki cenabı hak AK Parti'yi aldı, bir gecede AK Parti Türkiye'nin siyaset gündeminden kalktı, acaba sermaye enternasyonalizminin Türkiye gibi yarı sanayileşmiş bir ülkede yansımaları olan bir partinin tanzim ettiği siyaset gündemi de ortadan kalkacak mı? Yani filancanın başbakan olması, falancanın cumhurbaşkanı olmasından veya hatta türbanlı kızların ortalıkta dolaşmasından ibaret bir mesele ile mi, yoksa daha ağır bir mesele karşısında mıyız? Birinci sorum bu.

İkinci bir sorum daha var. Türkiye'de demokrasi sosyal bazlıdır, sosyal bazlı olmazsa, biz bu ülkenin geleceği için bir demokrasi inşa edemeyiz düşüncesini verecek başka bir gelişim

var mı? Tekel işçileri hareketi bunu vaat ediyor. Çalışan sınıfların dikkat ederse tarihlerinde nadir görülen bir olgunluk var; 78 gün disiplin ve olgunlukla bunu ortaya koydular. Dolayısıyla eğer demokrasi Türkiye'de bundan sonra çalışan sınıflara düşen bir görevse acaba buradan bir filizlenme bekleyebilecek miyiz ve bu filizlenme öteki gündemin, yani küreselleşmenin bütün asimetrisiyle, dünya sermayesinin çeşitli katmanlarıyla yapılan flörtlerle oluşan bir siyaset gündeminin dışında olabilecek mi? Olabilecekse bundan sonra siyaset mücadelesi bu iki eksen arasında mı olacak? Uluslararası hukuk özellikle 2000'li yıllarda dünya halklarına güvence veren bir nizamdan yoksun şekilde tahrip edildiği için ve 2008'in krizinden sonra kapitalizm dünyaya gelecekte bir uluslararası hukuk vaat etmediği için acaba dünyanın namusunu ileride - bugünün siyaset sınıfıyla değil, ama ileride- Türkiye gibi ülkeleri kurtarma şansı var mı?

kıvanç ulusoy- Hocam sorunuzla bana son bir şey söyleme imkânı da verdiniz. 2008 yılında Tayyip Erdoğan yine gazetecilere kızarak Danıştay'ın yeni bir ihaleyi iptali üzerine: "Yahu Galataportu da zaten veremedik, bak şimdi kriz oldu, şimdi oradakilerle biz fiyatın 1/5'ine veremeyiz farkında mısınız?" demişti. Aslına bakarsanız çok ciddi bir sosyal adalet mücadelesi biraz hukuksal boyutta gündeme gelmekte. Hatırlarsanız özellikle Doğan Medya Grubuyla çok ciddi medyatik tartışmalara girmeden önce AK Parti ve Başbakan özellikle bu grupların iktidara getirdiği bir parti olarak nitelenmişti hatırlarsanız ve şimdi yüksek yargının da dönüşümünü öngören Anayasa paketine TÜSiAD birtakım çekinceler koydu.

Yine teorilerine düşmemek amacıyla şöyle bir akıl yürütüyorum. 2002'den itibaren özellikle İstanbul merkezli büyük sermaye ve AB vizyonu ile beraber o gücü de arkasına alan bir parti zaman içerisinde özellikle bu dağıtım mekanizmalarını Anadolu sermayesi yönünde de daha ciddi bir şekilde kullanarak aslında ülke içerisinde birbiriyle mücadele eden hem dış kaynakların ülkeye transferinde, hem de iç kaynakların yeniden dağıtımında mücadele

eden ikili bir ekonomik sınıf, daha doğrusu iki fraksiyonlu ekonomik sınıf yaratmış durumdadır. Sorunuzun biri "Türkiye'nin ekonomik vizyonunu bunlardan hangisi yönetecek?" şeklinde bir soruysa, bu şu an gerçekten ciddi bir konu olarak tartışılıyor ve bence Anayasa paketi üzerinden tartışılıyor.

Burada Türkiye'deki büyük sermaye, dışarıdan gelecek sermayenin de açıkçası ağına düşmemek için hiç de belki de hazzetmeyeceği bir tehlikeyi görmüş durumda ve geri dönüp 1980 Anayasasının aslına bakarsanız hem içerideki Anadolu sermayesine karşı bu yapıyı tutmak için, hem de dışarıya karşı kendilerini korumak bu kapalı devresine geri dönme-yi daha anlamlı ve kendisi açısından da korunma imkanı sağlayan bir şemsiye olarak görme niyetindedir. Bu tartışmanın kısa zamanda sonuçlanacağını zannetmiyorum, ama tabii buna başkalarının da uyanması lazım. Dediğiniz o toplumsal güçlerin, yani, bütün bu tartışma içerisinde ciddi ekonomik zafiyetler çekecek olan ekonomik sınıfların da bu işe bu açıdan bir strateji olarak sahip çıkmaları gerekiyor. "Bizi nasıl bir Türkiye bekliyor?" konusunda ben yine Anayasanın değiştirilemez maddelerinden birine dönmek istiyorum: "Türkiye Cumhuriyeti laik, demokrat, sosyal bir hukuk devletidir" Biz hiçbir zaman bu tanımlar üzerinde ciddi bir şekilde düşünmedik. Ben Danıştayın ihaleleri ne için iptal ettiğine de üç aşağı beş yukarı baktım. Bunların hiçbirinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sosyal bir devlet olduğuna yönelik bu genel ifadeye bir atıf yok, tamamen düzenlemelere veya usulden gelen hatalara karşı bir şeyler var. Dolayısıyla dediğiniz anlamda toplumsal refleks kendini bu değişmez maddelerden başka yerde tutamıyor diye düşünüyorum. Eğer bu üst yargı değişmezse orada düğümlenecek; değişirse, AK Parti büyük sermayenin, Anadolu sermayesinin ve dışarıdan geleni içeriye hangi yolla sokacağını veya kime ne dağıtarak sokacağını mücadelelerini vermek durumdadır.

osman saffet arolat- Hocam, biraz benim alanıma girdiği için ben bir-iki şey söylemek isti-

kıvanç ulusoy

2002'den itibaren özellikle İstanbul merkezli büyük sermaye ve AB vizyonu ile beraber o gücü de arkasına alan bir parti iki fraksiyonlu ekonomik sınıf yaratmış durumdadır

osman saffet arolat

Cumhurbaşkanı Gül tekrar başkan olma talebinde bulunursa TUSKON desteğini alacaktır ve buna karşı çıktığı anda Erdoğan onlarla ciddi bir çatışmaya girecektir

yorum. Anadolu sermayesi bildiğimiz gibi esas itibarıyla iktidar yanlısı sağ politikaları izleyen partilerin güdümü altında geldi bugüne kadar. Fakat son dönemde üçlü bir yapı var. Bunlardan biri ASKON'cular (Anadolu Aslanları İşadamları Derneği) dediğimiz Erdoğan'ın doğrudan doğruya denetimi altındaki grup. Bunlar daha dar bir grup. AK Parti'nin esas dayandığı MÜSİAD kadrosu da ikinci bir grup, ama onlar da daraldılar. Şu anda Anadolu'da sermayeye en hâkim olan grup TUSKON'cular (Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu), yani doğrudan doğruya Fethullah Gülen'in örgütlediği model; o yüzden önümüzdeki dönemde burada çok ciddi bir çatışmanın beklendiğini söylemek yanlış değildir. Bugüne kadar doğrudan doğruya AK Parti politikalarını destekleyenler bundan sonra hem iktidara sahip olmak açısından, hem de nemalanmayı daha üst düzeye getirmek açısından bir çatışmaya gireceklerdir. Bu önümüzdeki dönemin cumhurbaşkanlığı seçimlerinde kendini göstereceği çok önemli bir siyasal gelişmedir. Çünkü Cumhurbaşkanı Gül tekrar başkan olma talebinde bulunursa TUSKON desteğini alacaktır ve buna karşı çıktığı anda Erdoğan onlarla ciddi bir çatışmaya girecektir ve bir kopma dönemine girecektir.

galip yalman- Dünyada kaç tane ülke var ki, kaç tane iktidar var ki dünya kapitalizmiyle, sizin deyiminizle dünya sermayesiyle flört etmeyi reddederek iktidarını uzun süreli -özellikle 1989 ve sonrasında- sürdürebiliyor? Bence öyle bakmak lazım.

osman saffet arolat- Son dönemde milli rezervler koyanlar var Brezilya gibi.

galip yalman- Hem onlar var, hem 2000'li yıllar Güney Amerika'sına baktığınız zaman bir tarafta Chavez, Eva Morales, Rafael Correa iktidarları var.

Bir taraftan da IMF'yle vs... illa ki çok içli-dışlı olmanız gerekmiyor; kendi haklarınızı belli ölçülerde talep eden, örneğin Arjantin'de, Kirchner örneğinde olduğu gibi IMF'yle ilişkilerini bir açıdan kesip dünya finans piyasalarına kafa tutan, aldığımız borçları ödemedi de

ekonomik olarak büyümenin 2000'li yıllar koşullarında mümkün olduğunu gösteren, ama içeride baktığımız zaman da toplumsal dönüşümlerin filan destekçisi olmayan bir tavır da sergileniyor. Lula'yı sıfır açlık stratejisi dolayısıyla destekleyen belli bir toplumsal kesim var, iki kere iktidarını sürdürebiliyor, ama öbür yandan da soldan "niçin belli konularda uyum gösterdin? (Sizin deyiminizle) Flörtü sürdürdün?" diye ciddi eleştiriler alıyor. Buradan baktığımız zaman hepsine birden özenmek mümkün değil ama kendi içinde de ciddi farklılıklar taşıyor.

Dünyadaki kuramsal tartışmalara bakarsanız devletlerin niteliğinin dönüşmesi diye bir şeyi tartışıyorlar. Değişik terminolojiler var; devletin uluslararasılaşması ya da ulus ötesileşmesi diye çevirebileceğimiz devlet kavramsallaştırmaları ve bunların yansımaları var. Dolayısıyla karar alma mekanizmaları artık ulus devlet düzeyinde belirlenmediği için - dünya kapitalist sisteminin en global düzeyinde bir devletten, Amerika'dan falan bahsetmiyoruz- dünya kapitalist sisteminin yönetiminin nasıl olacağı ve bunun aşağıya doğru nasıl yansıtacağı hep bu çerçevede değerlendirilmek durumunda. Böyle devlet üstü bir devlet âdeti. Türkiye'ye özgü olmaksızın, dünya düzeyinde de hiç de anti-devletçi olmayan bir perspektif var; son 25 yıla baktığımız zaman Dünya Bankası da dahil herkes piyasa dostu devlet istiyor. Dolayısıyla piyasa dostu devletin sınırları da sadece ulus devlet düzeyi değil, AB boyutu var, yerel boyutu var. Yani ulus-devlet-altı diye ifade edilen boyutları var ve bu bütünselliği içinde iktidarlar oluşuyor. Bunları hesaba katarak siyasal strateji ve mücadele geliştirmek gerekiyor.

Tekel işçileri örneği üzerine konuşacak olursak; bence olay bizler için öğreticiydi ama benim için en çarpıcı yönü, onlar için esas öğretici olmasıydı, bir dizi farkındalık yaşandı. Birincisi, kendilerini bir işçi sınıfının üyesi olarak görmeye başladılar. Müslüman'ı da, başı açığı da, Alevi'si de, Kürdü de, Alevisi, Sünnisi de orada birlikteydi. İkincisi, kendini sosyalist, komünist sayan gençlerin kendileriyle nasıl bir dayanışma içinde olduğunu gö-

rüp de "Biz de 1 Mayıs'da bundan sonra yürüyeceğiz"ı açıkça söyleyebilen bir sürü insan vardı orada. Bir şey daha söylüyorlardı: "Yüzde 70-80'inimiz bugüne kadar sadece AK Parti'ye oy verdi" Aralarında AKP için "ben bu adama inandım ve onun için çalıştım" diyen sayısı az olmayan bir kitle de vardı. Toplumsal temelli bir mücadelenin kazanımının en azından ses getirebileceğini göstermeleri açısından önemli bu farkındalıklar, ve bence AKP iktidarının o kadar bundan hoşnutsuz olmasının temel nedeni de bu.

osman saffet arolat- Değişimin çok zorluğunu anlatan bir ufak örnek vereceğim: Brezilya Maliye Bakanı diyor ki "Ben üniversite döneminde solcu bir genç olarak IMF'yi nasıl ortadan kaldırırsanız mücadelesiyle hayatıma başladım, siyasetim boyunca da sürekli olarak bunu yaptım ama şimdi IMF'den kurtulduğumuz bir dönemde IMF nasıl ayakta durur diye onlara borç veren bir ülkenin maliye bakanı durumundayım." Yani olay o kadar kolay değil, çok karmaşık ve çok şaşırtıcı bir durumdadır. Sayın Demirer, ekleyeceğiniz bir şey var mı bu son tartışmalara?

yücel demirer- Bu geleceğe yönelik çıkarsamalar konusunda Galip Hoca benim de altına imza atacağım şeyler söyledi. Daha detaylı bir önermede bulunabilecek durumda değiliz ama ben emek-sermaye çelişkisi konusunda doğru bir yere doğru gidildiğini düşünüyorum, belki de umuyorum

Belki son cümle hakkımı şöyle kullanabilirim: Bir önce yanıt verirken dinleyicilerden çok kıymetli arkadaşlar AK Parti ve Ak Parti söylemi arasında gidip geldi. Biliyorsunuz bu konudaki söylem artık Türkiye'de başka duruş temsil eder hale geldi. Niye Ak Parti diyorum?

osman saffet arolat- PKK da öyle. P(e)K(a)K(a) ya da P(e)K(e)K(e) diyebiliyorsunuz.

yücel demirer- Ben PKK'ya da 'PKK' diyorum. Gerekçem şu: Bir siyasi parti kendisine AK Parti denilmesini istiyor, çünkü ben açıkçası bir akademisyen ve hayatımda hiç da AK Parti'ye oy vermemiş ve vermeye niyeti olmayan birisi olarak o tartışmayı o bağlamda yapmayı istemiyorum. Bu bana neyi hatırlatıyor biliyor

musunuz? 1977-1978'lerde Adalet Partisi'ne faşist diyen arkadaşlarımı hatırlıyorum. Biz daha sonra çok büyük bedeller ödeyerek 1980'lerde Adalet Partisi'nin aslında faşist olmadığını gerçek faşistleri gördüğümüz zaman tanımiştık ve anlamıştık. Onun için bu akademisyenler de hep metodolojiye lafı getirmeden susmuyorlar diyeceksiniz ama metodolojik bir ayıklanmayı çok önemsiyorum. Yani bugün içimizi, birilerinin içini rahatlatırsa da o günü kurtaracak ve sistematik bir nitelikten yoksun isimlendirmeler ve kategorizasyonları tehlikeli buluyorum. Örneğin AK Parti'li birinin canını acıtmak isteyen birinin ona İslamcı demesinden neoliberal demesi gerektiğini düşünüyorum, kapitalist demesi gerektiğini düşünüyorum.

cenk saraçoğlu- Ben Yücel Hoca'nın söylediğine katıldığımı ifade edeyim. Yani AKP'nin yapmaya çalıştığı bu yasal düzenlemeler söz konusu olduğunda bugün muhalefette olan parti şunu ifade ediyordu: Biz bunlara karşıyız, çünkü AKP Anayasa Mahkemesi tarafından İslamcı eylemlerin odağı olarak tarif edilmiş bir parti. "Biz aslında bunlara prensipte karşı değiliz ama AKP yaptığı için karşıyız" gibi bir hat belirlemiş durumda ve pek çok muhalif, AKP'ye olan muhalif de onlara karşı olan pozisyonunu geliştirirken sürekli bu İslamcı kimliğine yaptığı vurgu üzerinden kendilerini konumluyorlar. Bunun uzun vadeli bir strateji geliştirmeye yönelik uygun olmayan bir konumlanma olduğunu düşünüyorum. Eğer biz gerçekten Türkiye'de AKP'nin gerçekleştirmeye çalıştığı projeye dair bir söz söylemek istiyorsak onun İslamcı örtüsünün altındaki neoliberal hegemonya projesini yüz üstüne çıkar-mamız gerekiyor, ki yarın bir gün başka bir parti geldiğinde, başka bir parti başka koldaki işçileri 4/C statüsüne geçirmeye çalıştığında ona itiraz etmemizin bir dayanağı olsun.

osman saffet arolat- Bize bu platformu hazırlayan İFMC'ye teşekkür ediyoruz. Görüşleriyle bizi aydınlatan, sorularıyla katkıda bulunan ve uzun bir süredir bizimle beraber olan dostlarımıza teşekkür ediyoruz.

galip yalman

Dünya düzeyinde hiç de anti-devletçi olmayan bir perspektif var; son 25 yıla baktığımız zaman Dünya Bankası da dahil herkes piyasa dostu devlet istiyor